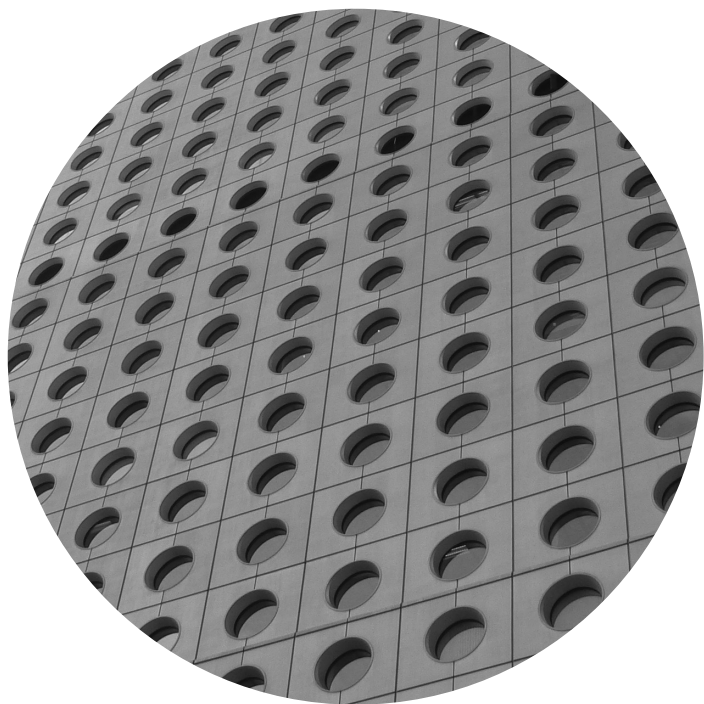

Boendesegregation i Sverige

– en översikt av det aktuella forskningsläget

THOMAS WIMARK

BOENDESEGREGATION I SVERIGE
– en översikt av det aktuella forskningsläget
Thomas Wimark
© Bostad2030
Ladda ner rapporten: www.bostad2030.se

Innehåll

1. Inledning	6
2. Segregation och grannskapseffekter	7
Bostads- och boendesegregation	7
Boendesegregationens orsaker	9
Boendesegregation och grannskapseffekter	11
Orsaker till grannskapseffekter	11
Att mäta boendesegregation och grannskapseffekter	13
Sammanfattning	15
3. Boendesegregationen över tid och rum	17
Sverige har varken låg eller hög boendesegregation i ett internationellt perspektiv	17
Malmö sticker inte längre ut i ett nationellt perspektiv	18
Den etniska boendesegregationen ökade på 1990-talet	19
Den socioekonomiska boendesegregationen fluktuerar	21
Sammanfattning	24
4. Grannskapseffekter på individers framtid	26
Grannskap påverkar individers framtida utbildningsutfall negativt	26
Grannskap kan även påverka individers arbetsmarknadsutfall	27
Grannskapseffekter på invandrades framtid kan vara både negativa och positiva	29
Ett omdiskuterat forskningsfält	30
Sammanfattning	32
5. Avslutande diskussion	34
Referenser	36

1. Inledning

Under 1980-talet lyftes Sverige ofta fram som ett framgångsland gällande uttraderandet av sociala ojämlikheter. Boendesegregationen ansågs låg i internationell jämförelse och samhället sågs präglad av social sammanhållning. I dag råder närmast omvänt förhållande där Sverige ofta lyfts fram som skräckexempel, både av internationella och nationella debattörer. Diskussioner om parallellsamhällen och utanförskap går heta och det blir allt vanligare att händelser, såsom bränder och skjutningar, i områden utanför storstädernas kärnor lyfts fram i politik och media utan att det relateras till aktuella studier eller forskning. I den offentliga debatten relateras händelserna sedan till invandring och boendesegregation. Det verkar nästintill som om att det råder en konsensus i debatten om att boendesegregationen har ökat det senaste decenniet och att miljöer präglade av få svenskfödda inte bara leder till sämre förutsättningar för individer utan får katastrofala följder för hela samhället.

I debatten saknas ofta längre perspektiv och slutsatser dras utan hänvisning till forskning på området. Det finns ett behov av en saklig debatt baserad på tidigare forskning snarare än den debatt som tenderar dra slutsatser av händelser i realtid. Denna rapport syftar till att bidra till detta genom att diskutera boendesegregation med avseende på den forskning som finns på området. Syftet är att bidra med en översikt av den forskningslitteratur som idag finns om boendesegregationen i Sverige; att ge ett faktabaserat kunskapsunderlag på basis av aktuell forskning på området. Forskningsöversikten söker svar på frågorna:

- Hur uppstår boendesegregation?
- Hur omfattande är problemet med boendesegregation i Sverige?
- Vilka följder får boendeselegerade områden för individer?

Rapportens kunskapsunderlag ska fungera som bas för en mer nyanserad debatt och för framtida rekommendationer inom Bostad 2030. Forskningsöversikten är avgränsad till Sverige och fokus ligger på den litteratur som handlar om de svenska storstadsområdena.

Upplägget är följande; i nästkommande kapitel beskrivs och definieras begreppen boendesegregation och grannskapseffekter. Vidare ges en teoretisk översikt över vad som orsakar boendesegregation och grannskapseffekter. Några utmaningar gällande mätmetoder av boendesegregation och grannskapseffekter diskuteras också. I kapitel tre presenteras sedan forskning om boendesegregationen över tid och rum i Sverige. Därefter följer kapitel fyra som sammanfattar forskning som visar vilka effekter grannskap kan ha på individers framtida livslopp. Rapporten avslutas med några förslag på teman att diskutera vidare gällande boendesegregationens utmaningar.

2. Segregation och grannskapseffekter

I den offentliga debatten hävdas ibland att det är av vikt att ”bryta” eller ”stoppa” segregationen utan att diskutera vidare vad som menas med segregation. I detta avsnitt ges en djupare genomgång av vad som menas med segregation och vad den innebär för individers livslopp. Först görs en distinktion mellan bostads- och boendesegregation, där den förra refererar till bostäder och den senare till befolkningssammansättningen. Därefter ges en teoretisk översikt över vad som orsakar boendesegregation. Vidare görs en distinktion mellan boendesegregation och grannskapseffekter, där det senare refererar till det som forskningen studerar när effekterna av boendesegregation eftersöks. Här ges alltså en översikt över vad det är i de boendeselegerade områdena som påverkar individers livslopp. Slutligen ges en kortare sammanfattning av hur boendesegregation och grannskapseffekter kan mätas och mätmetodernas utmaningar.

BOSTADS- OCH BOENDESEGREGATION

I allmänna debatter om bostäder används termen segregation ibland utan att göra skillnad på olika typer av segregation. Segregation betyder att något eller några är avståndsmässigt åtskilda från varandra, dvs. ungefär samma betydelse som att individer eller ting är separerade från varandra. Motsatsen är integration där individer eller ting är blandade eller en del av varandra. Det finns flera olika typer av segregation som diskuteras inom forskningen, exempelvis bostadssegregation och boendesegregation. **Bostadssegregation innebär att olika typer av bostäder är rumsligt åtskilda från varandra**, alltså att vissa typer av bostäder är belägna i en del av staden medan andra typer är belägna i andra delar. Vid studier av bostadssegregation ligger ofta fokus på olika upplåtelseformer, exempelvis hyresrätt, bostadsrätt och äganderätt, eller på olika hustyper, exempelvis enfamiljshus och flerfamiljshus. Ibland diskuteras även ålder på bostadshus i termer av politiska ideal och/eller stadsplaneringsideal som rådde under en viss tid, exempelvis miljonprogrammet och kvartersstaden.

Det som oftast menas med segregation i debatterna är dock det som i forskningen kallas för boendesegregation. **Boendesegregation innebär att individer eller grupper av individer lever rumsligt åtskilda från varandra**. Detta studeras många gånger genom att välja en egenskap som kopplas till individer, exempelvis individer beroende av ekonomiskt bistånd, och sen studeras hur dessa är rumsligt åtskilda från andra individer som saknar den egenskapen. Egenskaperna som studeras är i många fall egenskaper som härrör individers socioekonomiska förhållanden eller etniska bakgrund. För att fastställa individers socioekonomiska förhållanden används variabler såsom utbildningsnivå, inkomstnivå och beroende av ekonomiska bistånd eller socialförsäkringar. På samma sätt används variabler som inrikes och utrikes född för att fastställa etniska förhållanden.

I både studier av bostadssegregation och boendesegregation studeras omfattningen av det rumsliga åtskiljandet genom att para ihop områden

med avseende på hur starkt homogena de är. Exempelvis kan egenskapen utrikes född studeras och resultatet ger då en bild på hur starkt koncentrerade utrikes födda är till olika områden i relation till inrikes födda. De starkaste koncentrationerna av individer med den egenskapen benämner man som homogena områden. Homogena områden med avseende på födelseland kallas ofta populärt för invandrantäta medan socioekonomiskt svaga homogena områden kallas utsatta (se faktaruta 1). I dagligt tal kallas dessa områden segregerade. Det ska påpekas att homogena områden likaså är områden med koncentrationer av individer utan utrikesfödda eller utan fattiga. Det innebär alltså att områden med en stark koncentration av utrikes födda är lika segregerade som områden med en liten koncentration av utrikes födda även om de senare alltså undantas i debatter om segregation.

Motsatsen till homogena områden är heterogena/blandade områden. Inom forskningen kallas dessa områden för socialt blandade, om boendesegregation studeras, eller för områden med blandad bebyggelse, om bostadssegregation studeras. I Sverige har det sedan 1974 funnits ett mål med samhällsplaneringen att skapa socialt blandade bostadsområden (Musterd och Andersson 2005). Generellt har detta mål konkretiserats genom att planera för bostadsområden med blandad bebyggelse och blandade upplåtelseformer (Holmqvist och Bergsten 2009).

Skillnaden mellan bostadssegregation och boendesegregation kan tyckas liten och det är lätt att hävda att de båda är sidor av samma mynt – exempelvis att socioekonomiskt utsatta individer också bor i bostadsområden där hyresrätter dominerar. Till stor del är detta korrekt, speciellt eftersom bostadsmarknaden är segmenterad i delar där upplåtelseformer styr hushålls möjligheter att flytta in. Målet i samhällsplaneringen om social blandning och konkretiseringen genom blandad bebyggelse behöver därigenom inte stå i motsats till varandra. Studier som studerat sambandet ger dock inte entydigt stöd för en sådan slutsats. I Sverige har Musterd och Andersson (2005) visat att det visserligen föreligger ett samband

FAKTARUTA 1. HUR SKA OMRÅDEN BENÄMNAS?

I debatten om boendesegregation florerar flera olika benämningar för områden som präglas av många utrikes födda och/eller socioekonomisk utsatthet. Benämningar som utanförskapsområden, invandrantäta områden, getton, no-go-areas, riskområden och fattiga förekommer för att nämna några (se exempelvis Polisen 2017; Biterman 2010). Det är dock viktigt att skilja på två dimensioner: etnisk och socioekonomisk boendesegregation. Molina (2005) diskuterar etniskt boendesegregation i termer av stadens rasifiering och därav skulle kunna komma att områden med många utrikes födda benämnas som rasifierade. Andersson (2008) föreslår i stället att använda begreppet svenskglea. Dessa benämningar belyser dock bara en dimension. Biterman (2010) diskuterar socioekonomisk boendesegregation och kallar områden präglade av utsatthet resurssvaga eller resursfattiga. En annan möjlighet är att benämna dem socioekonomiskt utsatta (Wimark, Nielsen, och Haandrikman 2017). Dessa benämningar belyser också bara en dimension. Det är alltså inte självklart att en benämning är bättre än en annan.

mellan socialt blandade områden och områden med blandade upplåtelseformer. De menar dock att detta inte är ett speciellt starkt samband. Det finns områden präglade av homogena upplåtelseformer men som är socialt blandade, med avseende på individernas inkomster och födelse-land. Internationella studier visar på liknande inkonsekvenser i slutsatsen av sambandet mellan blandade upplåtelseformer och social blandning: en studie över områden i England bekräftar sambandet (Livingston, Kearns och Bailey 2013) medan en studie över grannskap i Paris inte kunde hitta något samband (Górczyńska 2017). Eftersom det på många sätt ser annorlunda ut i olika länder är internationella studier dock inte jämförbara med situationen i Sverige men en slutsats man kan dra är att blandad bebyggelse inte nödvändigtvis genererar en socialt blandad befolkning.

BOENDESEGREGATIONENS ORSAKER

När vi skiljer mellan bostadssegregation och boendesegregation behöver man även skilja mellan orsakerna till dem båda. Eftersom fokus i denna rapport inte ligger på bostadssegregation ges endast en översiktlig bild av orsakerna till bostadssegregation. En mer uttömmande genomgång finns tillgänglig i Knox och Pinch (2006). Förenklat kan hävdas att stadsmiljöer skapas genom samhällsplanering vid kommuner som har planmonopol i Sverige. **Bostadssegregation** är därigenom ett resultat av den rådande samhällsplaneringen i ledning av politiker och tjänstemän i kommuner. I verkligheten är processen förstås mer komplex. Förutom lagar och regler spelar nationell bostadspolitik en viktig roll i framväxten av bostadsmiljöer. Som tidigare är visat har exempelvis statliga subventioner till upplåtelseformen hyresrätt lett till att en stor andel hyresrätter kommit till stånd fram till subventionerna slopades på 1990-talet (Andersson 2006). Tillgång till finansieringsinstitut för bostadslån och bostadsbyggande har också en påverkan på vad som byggs. Vidare är samspelet mellan hushållens efterfrågan och bostadsproducenternas produktionsmöjligheter centrala i framväxten av bostadsmiljöer. Andersson (2018) ger en sentida översikt över utmaningarna på bostadsmarknaden i Sverige.

Orsakerna till varför **boendesegregation** uppstår kan delas in i två olika kategorier: dels faktorer som härrör utifrån den studerade individgruppen och som individerna inte kan påverka och dels faktorer som kan härröras till egenskaper hos individgruppen som studeras gentemot majoriteten (se exempelvis Andersson och Fransson 2008; Knox och Pinch 2006; Urban 2018). Boendesegregation som uppstår av faktorer utifrån kan komma från:

- *Urban struktur* vilket innebär att samhällsplanering, policys, bostadsproducenter och aktörer har skapat bostadssegregation som sedan ger upphov till boendesegregation. Ett exempel på detta är hyresrättsdominerade områden som till stor del uppstod under miljonprogrammet i Sverige (Musterd och Van Kempen 2007).
- *Förändringar på bostadsmarknaden* vilket innebär att villkoren på bostadsmarknaden ändras vilket ger upphov till boendesegregation. Det kan handla om att regler för hyressättning ändras så att hyror varierar mer i staden vilket i sin tur leder till att individer flyttar. Det kan även handla om ändringar i upplåtelseformer, exempelvis genom omvandling av hyresrätt

till bostadsrätt. Det senare har Andersson och Kährik (2015) visat påverka boendesegregationen i Stockholm.

- *Blockering* av majoritetsgruppen vilket handlar om att individer från den studerade gruppen aktivt hålls utanför vissa områden av en dominerande grupp genom exempelvis social utfrysning eller vägran att sälja bostäder till vissa individer. Ett exempel från Sverige kan vara att Romer utsätts för förolämpningar av grannar för att hållas utanför området (Bråmås 2007).

- *Majoritetsflykt* vilket innebär att en dominerande grupp uppfattar att det blir allt fler individer i området som inte kommer från den egna gruppen och de börjar därför flytta ut från området i allt snabbare takt, s.k. white flight. I Sverige behöver det inte handla om flykt från utan snarare att majoritetsgruppen undviker att flytta in till områden som de anser vara dominerade av minoriteten, s.k. white avoidance (Bråmås 2006).

- *Direkt diskriminering* på bostadsmarknaden innebär att den studerade gruppen nekas hyra eller köpa en bostad på grund av deras sociala eller etniska tillhörighet. En studie har exempelvis visat att många utrikes födda upplever att de diskrimineras av hyresvärdar och bostadsförmedlare (Integrationsverket 2006).

- *Indirekt diskriminering* på bostadsmarknaden innebär att den studerade gruppen är ekonomiskt underlägsen och saknar möjligheter att flytta till vissa områden eller de har dålig information om bostadsmarknaden. Bråmås et al. (2006) har exempelvis diskuterat hur bostadsförmedlingar och bostadsvärdar ställer höga krav som gör att utrikes födda har svårare att etablera sig på bostadsmarknaden.

- *Social uppgradering/ökade skillnader* som sker då skillnaderna mellan individerna inom de studerade områdena ökar utan att någon flyttar. Det kan handla om att inkomstskillnaderna i samhället generellt ökar och individer i vissa områden blir mer välbärgade medan andra hamnar efter. Det kan även handla om att inkomstskillnader i samhället varierar under konjunkturcykeln. Eftersom detta drabbar de mest utsatta i högre grad och dessa i sin tur bor i utsatta områden kommer även boendesegregationen öka. Flera forskare har visat exempel på detta, exempelvis har Scarpa (2015, 2016) visat på exempel av detta från storstäderna.

Förutom dessa strukturella och diskriminerande orsaker till boendesegregation finns det även processer där individerna själva väljer specifika områden där många andra socialt eller etniskt likasinnade bor (se gärna Andersson och Fransson 2008; Knox och Pinch 2006; Urban 2018). Det sker exempelvis genom:

- *Etnisk preferens* när individer från en etnisk grupp upplever fördelar av att bosätta sig i en del av staden. Det kan handla om att individerna känner sig i behov av att försvara sig mot stark diskriminering i samhället eller att de enklare kan få stöd och information om samhället från den etniska gruppen i området. Ett homogent kluster av personer i samma situation kan då generera stabilitet och trygghet. Det finns omfattande forskning av etniska enklaver i Sverige, se exempelvis Edin et al. (2003).

- *Livsstilsval* då individer väljer områden utifrån vision om hur hen vill leva. Det kan handla om att andra individer i det eftersökta området har en egenskap som man söker, t.ex. en klasstillhörighet, familj eller en sexuell läggning. Det kan även vara egenskaper i kvarteren som möjliggör en

viss livsstil, t.ex. god tillgång till kollektivtrafik, barer och kaféer eller god tillgång till grönområden och lekparkar. Ett exempel på detta kan vara den s.k. kreativa klassen som söker sig till platser med en stark koncentration av "bohomer" (Wimark 2014) eller jobb (Hansen och Niedomysl 2009).

I politik och media propageras ofta för att samhället måste minska, stoppa eller "bryta" boendesegregationen. Som har visats här är orsakerna till att boendesegregation uppstår komplexa och beror både på individers val/preferenser och strukturella orsaker. Vad som ska framhållas i översikten är att det inte bara är en ensidig process där individer tvingas in till vissa områden utan en process där individer till stor del också väljer områden (utifrån sina förutsättningar). Boendesegregation kan därigenom vara svår att styra och även om det existerar en omfattande utjämningspolitik är det inte troligt att alla delar av staden blir heterogena i sin befolkningssammansättning. Snarare är det troligt att olika typer av grupperingar består.

BOENDESEGREGATION OCH GRANSKAPSEFFEKTER

Det är lätt att identifiera områden som är präglade av vissa grupper i samhället och därigenom konstatera att det finns boendesegregation. Egentligen behöver inte boendesegregation vara ett problem om den inte också påverkar livschanserna för de som växer upp eller flyttar till de homogena områdena. Det är alltså konsekvenserna av boendesegregationen som är intressant att studera. Inom forskningen går dessa konsekvenser under namnet grannskapseffekter (eller kontextuella effekter), dvs. de konsekvenser som kommer av att växa upp i, flytta till eller bo i boendeselegerade områden. I vanliga fall handlar det om att studera negativa grannskapseffekter på livsloppet som kommer av att bo i svenskglea eller socioekonomiskt utsatta områden.

Även om det ofta är fokus på negativa grannskapseffekter ska det påpekas att det likaväl kan komma positiva grannskapseffekter på livsloppet av att bo i homogent välbärgade områden eller etniska enklaver. Det studeras allt mindre. Nedan diskuteras vad det är i olika grannskap som föranleder grannskapseffekter.

ORSAKER TILL GRANSKAPSEFFEKTER

Det finns en omfattande teoribildning om vad som faktiskt leder till grannskapseffekter på individers framtida livslopp, exempelvis vilka effekter boende i vissa grannskap får på individers utbildningsnivå och förvärvsinkomst. Genomgången nedan bygger vidare på den teoretiska sammanställningen som Galster (2012, 2007) gjort. Han gör en distinktion mellan orsaker som härrör utanför och inifrån grannskapet. Grannskapseffekter som härrör från externa orsaker, dvs. orsaker som inte härstammar från grannskapet i fråga, kan komma av:

- *Rumslig isolering* som innebär att grannskap ligger avskilda eller långt ifrån viktiga funktioner i staden. Det kan innebära att de saknar anknytning till delar av staden där exempelvis sjukvård, utbildning och arbetstillfällen finns. Det kan exempelvis leda till att pendlingsavstånd blir så kostsamma, långa och tidskrävande att individen inte kan acceptera arbetserbjudanden.

- *Stigmatisering* vilket innebär att individer utanför grannskapet fäster ett stigma på individer som identifieras som boende i ett visst grannskap.

När det finns fördomar om hur individer som bor i ett visst grannskap agerar kan offentliga och privata aktörer döma individen bara på basis av deras folkbokföring. Det kan exempelvis innebära sämre bemötande från sjukvården och/eller tidig bortsällning i rekryteringsprocesser.

- *Resursbrist inom samhällsinstitutioner.* Viktiga privata, offentliga och ideella institutioner/organisationer kan saknas eller ha dragit sig tillbaka från vissa grannskap. Det kan även vara så att de existerar men har sämre kvalitet i grannskap med hög koncentration av den studerade gruppen än i andra grannskap. Det kan handla om sjukvård, polis, arbetsförmedling, religiösa samfund, hjälpporganisationer osv. Det kan leda till att individerna inte får den hjälp de behöver för att finna arbeten, förbättra sin hälsa och ta sig ur socialt utsatta situationer.

Interna orsaker till varför grannskapseffekter uppstår, dvs. orsaker som härstammar inifrån grannskapet i fråga, kan uppstå genom:

- *Socialisering och normer* innebär att individers beteenden, attityder och strävan påverkas av de individer som finns i deras närmiljö. Om det exempelvis finns förebilder i grannskapet som har utbildat sig så kan även andra individer sträva efter och få en positiv attityd till utbildning. Det kan också handla om att individer förväntas följa ett visst mönster. På motsatt sätt innebär avsaknad av förebilder att det skapas negativa attityder.

- *Sociala nätverk* bygger på idén om att sociala eller etniska grupper samlas i vissa områden och bygger upp nätverk som individer sedan kan finna stöd och hjälp i. Det kan handla om att det finns många individer i grannskapet som har skapat en stark förankring på exempelvis arbetsmarknaden. De kan sedan påverka andra individers livsbanor positivt genom att dela med sig av gruppens resurser eller gruppens kunskap om samhället och arbetsmarknaden.

- *Lokal konkurrens* är nästintill motsatsen till sociala nätverk. Det innebär att individerna konkurrerar med varandra om begränsade resurser i grannskapet. När många individer behöver utnyttja begränsade resurser samtidigt uppstår uteslutningseffekter och konflikter kan uppstå. Det innebär att vissa individer kan ta resurser i besittning medan andra blir utan. Det kan handla om lekplatser, fotbollsplaner, bibliotek, fritidsgårdar osv.

- *Social exkludering* handlar om en process där individer som ökar sin socioekonomiska status straffas av de andra i det lokala grannskapet eftersom de inte uppnått samma status. Det kan exempelvis leda till att de blir socialt utstötta eller att deras band till sociala nätverk kapas.

- *Eftersatta grannskapsmiljöer.* När den fysiska och sociala miljön i grannskapet är påfrestad kan det leda till att individers fysiska och psykosociala hälsa försämras. Det kan i sin tur leda till sämre uppväxtmiljöer för barn och andra familjemedlemmar. Det kan handla om illa underhållna fysiska miljöer, exempelvis dåligt underhållna fastigheter, eller miljöer präglade av hög brottsfrekvens.

Att skilja på orsaker med avseende på om de härrör inifrån eller utifrån grannskapet är viktigt vid formuleringen av bostadspolitik som syftar till att minska negativa effekter av grannskap. Orsaker som kommer utifrån grannskapet kan kräva insatser som är breda och generella i samhället, exempelvis allmänna satsningar som minskar fördomar om förorter,

medan orsaker som kommer inifrån kräver insatser på den lokala nivån och för specifika individer. Det kan handla om att förbättra den fysiska miljön eller rikta insatser mot resurssvaga individer i specifika områden. Då det finns många olika processer som sker parallellt i grannskapen är det svårt att fastställa vilka av dem som påverkar allra mest eller allra starkast (Galster 2012). På samma vis är det svårt att fastställa vilken befolkningsammansättning som är bäst för individers framtida livschanser. Det innebär att det är komplicerat att formulera en politik som kan få den största verkan. För forskare finns det även utmaningar att mäta både segregation och grannskapseffekter, som beskrivs nedan.

ATT MÄTA BOENDESEGREGATION OCH GRANNSKAPSEFFEKTER

Det finns flera olika utmaningar som forskare brottas med när det gäller att mäta boendesegregation och grannskapseffekter. I det följande diskuteras fem av dessa som är viktiga för att kunna tolka de studier som diskuteras senare i sammanställningen av forskningen på området.

För det första finns det många mått att mäta boendesegregation med, dvs. många olika segregationsmått (se Massey och Denton 1988; eller Andersson och Fransson 2008). Förenklat sammanfattat mäter de fördelningen av människor i olika områden genom att studera hur två olika kategorier av individer skiljer sig avståndsmässigt från varandra. Ett segregationsmått kan exempelvis beskriva hur fördelningen i ett område skiljer sig från den förväntade jämna fördelningen. Om inkomst är av intresse för segregationsstudien kan exempelvis koncentrationen av höginkomsttagare i ett område gentemot höginkomsttagare i allmänhet, t.ex. i hela Sverige, mätas. Segregationsmättet kan då beskriva hur stor skillnad som råder i området från en förväntad jämn fördelning av lika stor andel höginkomsttagare i alla områden. Mättet beskriver då ett värde från 0 där jämn fördelning råder, dvs. då det inte råder någon boendesegregation på den studerade variabeln, till 100 där total ojämlikhet råder. Områden som är präglade av värden nära en jämn fördelning (nära 0) kallas då blandade eller mixade. Omvänt är områden som är präglade av värden långt ifrån 0 ofta benämnda som homogena.

Som påpekats tidigare finns det ingen studie som räknat fram ett optimalt värde på blandade områden. Värdena i sig på ett segregationsindex säger inget om ett samhälle är präglat av hög boendesegregation eller inte, det är i stället upp till forskare att värdera. Musterd och Andersson (2005) exempelvis delar in värden på ett segregationsmått (entropiindex) i fyra olika kategorier och menar att områden med värden upp till 0,25 innebär hög homogenitet. Det finns dock inget självklart i att gränsen ska dras vid 0,25 utan den skulle lika gärna kunna dras vid 0,30. Massey och Denton (1988) delar in ett annat segregationsmått (dissimilatietsindex) i kategorier och menar att värden under 0,30 visar på låg segregation medan värden över 0,60 visar på hög segregation. Detta gäller för etnisk boendesegregation. För socioekonomisk boendesegregation menar i stället andra forskare att värden under 0,20 ska anses representera låg segregation medan värden över 0,40 ska representera hög segregation för samma index (Marcinčzak et al. 2015). Dessa kategorier av värden är som sagt anpassade efter olika kontexter och situationer och kan diskuteras.

För det andra är valet av variabler viktigt för resultaten. Vanligt vid studier av boendesegregation är att använda variabler tillgängliga genom registerdata, såsom förvärvsarbete, förvärvsinkomst, utbildningsnivå, födelseland, beroende av försörjningsstöd osv. Vid valet av specifika variabler i studier förutsätts att närhet till många individer med sådan egenskap är till för- eller nackdel för individer. Exempelvis kan man förutsätta att många högutbildade i ett område är till fördel då det antas att dessa ska bidra till förekomsten av förebilder och sociala nätverk i området. Det kan vara sant men behöver inte vara fallet. Omvänt kan gälla att det antas att en hög koncentration av individer beroende av försörjningsstöd ska leda till dåliga studiemiljöer. Det behöver inte heller vara fallet, det kan i stället vara så att dessa leder till att individer boende i dessa områden i ännu högre utsträckning motiveras till högre utbildning. Det finns alltså inte ett tydligt samband mellan de använda variablerna i studierna och processerna beskrivna ovan.

För det tredje är de geografiska nivåerna som boendesegregation studeras på viktiga för resultaten, dvs. skalan som segregation mäts på är viktig. Boendesegregation kan verka på många olika skalor. Barn har ofta en mer begränsad rörlighet i rummet och är därmed ofta mer beroende av sin närmiljö än vuxna. Det kan därför vara intressant att studera boendesegregation på mindre ytenheter, dvs. på större skalor. Omvänt kan det vara intressant att studera boendesegregation på större ytenheter för förvärvsarbete individer som har större möjligheter att resa i rummet. Vissa menar att stora ytenheter, som hela kommuner, är mindre intressanta att studera boendesegregation på (Andersson och Musterd 2010). Andra forskare menar att det är mer fördelaktigt att studera boendesegregation på flera skalnivåer samtidigt och har visat på nyttan av detta (se exempelvis Hennerdal och Nielsen 2017; Nielsen och Hennerdal 2017).

För det fjärde är valet av den geografiska indelningen som boendesegregation studeras på av vikt för resultaten. Det kan handla om att en forskare väljer valkretsar, postkoder eller andra administrativa indelningar vid studier av boendesegregation. Det finns en nackdel med att välja administrativa indelningar eftersom de är just administrativa. De behöver därför inte nödvändigtvis representera de faktiska områden som boendesegregation verkar på för individer. Det kan innebära att individer som bor nära gränserna egentligen påverkas mer av individer från angränsade områden än från de i det administrativa området i sitt vardagliga liv. En studie som valt administrativa gränser kan därför komma att missa dessa effekter, något som kallas för Modifiable Areal Unit Problem (se Openshaw 1984). I Sverige har det varit vanligt att använda så kallade SAMS-områdena som är skapade av Statistiska Centralbyrån med avsikt att vara homogena och jämförbara över tid. Som Amcoff (2012) har visat varierar dock SAMS-områden i storlek mellan städer i Sverige. Det innebär att studier som använder SAMS-indelningen kan missa eller felspecificera grannskapseffekter i jämförelser. Många forskare har på senare tid därför övergett administrativa gränser och gått över till att använda individspecifika områden, dvs. skapa områden för varje individ genom att beräkna egenskapen hos de närmsta grannarna från folkbokföringsadressen på en viss "grannskapsnivå" (se Östh, Clark, och Malmberg 2015). På detta sätt kan problemen med administrativa gränserna undgås. Detta

säger dock inget om vilket antal grannar som är den bästa grannskapsnivån att studera boendesegregation på.

Till sist belyser vi här två utmaningar som diskuteras livligt inom grannskapsstudier – kausalitet och självselektion (se exempelvis Hedman 2011). Vid grannskapsstudier studeras ofta samband mellan en uppväxtmiljö, exempelvis en miljö som präglas av många lågutbildade, och individers framtida utfall i livsloppet, exempelvis utbildningsnivå. Om det råder ett statistiskt samband mellan dem båda kan forskare dra slutsatsen att det även råder ett samband mellan uppväxtmiljön och framtida utfallet. Detta behöver dock inte vara fallet. Inom forskningen görs skillnad mellan endogena och exogena effekter. Om sambandet beror på faktorer som kommer från grannskapet, kan det statistiska sambandet mellan grannskap och socioekonomiska utfall tolkas som kausalt. Sambandet beror alltså på faktorer inifrån eller utifrån grannskapet. Om sambandet i stället kommer från andra icke studerade faktorer, är det uppmätta sambandet inte kausalt. Då är det alltså inte grannskapet som är orsaken till individers socioekonomiska utfall.

En annan utmaning är att säkerställa att de uppmätta sambanden inte beror på att individer har flyttat under perioden, den så kallade selektionsproblematiken. Självselektion inom studier av samband innebär att individer har flyttat in eller ut i områden utifrån deras socioekonomiska förutsättningar, exempelvis att resurssvaga individer flyttat till områden med andra resurssvaga medan resursstarka flyttat i motsatt riktning. Om så är fallet så kan det uppmätta sambandet spegla flyttningsmönstren snarare än uppväxtmiljön. Det finns flera studier som visare att detta är ett reellt problem för studier i Sverige (se exempelvis Hedman 2011; Hedman och van Ham 2012).

Flera svenska studier söker komma förbi denna problematik genom att endast studera dem som inte flyttat och studera dem under en lång tid. För att helt komma förbi problematiken behövs dock experimentella studier, något som inte genomförts i Sverige. Det finns en experimentell studie av grannskapseffekter på individers framtida utfall som kan ses som banbrytande (se Chetty, Hendren, och Katz 2016). Denna studie bygger på ett experiment i USA där familjer slumpmässigt valdes ut i utsatta områden och gavs möjlighet att flytta medan andra familjer bodde kvar. Sedan jämfördes barnens framtida socioekonomiska utfall. Resultaten var slående och visade att barn som flyttade från socioekonomiskt utsatta områden innan fyllde 13 år nådde högre utbildningsnivåer och hade större förvärvsinkomster än de som bott kvar. Det är troligt men inte helt säkert att denna studie är överförbar till svenska förhållanden.

SAMMANFATTNING

I detta avsnitt har segregation diskuterats utifrån distinktionen mellan bostads- och boendesegregation. Denna distinktion är viktig eftersom planering för bostäder som är blandade inte nödvändigtvis ger en blandad befolkningssammansättning. Vidare har skillnaden mellan boendesegregation och grannskapseffekter diskuterats. Även denna skillnad är viktig att göra då det inte nödvändigtvis är faktumet att individer lever åtskilda som leder till att individers framtid blir påverkad. Det kan i stället

vara processerna inom områdena (uppväxtmiljön) som är av vikt. Det kan därigenom vara viktigare att lägga fokus på orsaker till grannskapseffekter än på orsaker till boendesegregation.

Vidare har en teoretisk framställning av orsaker till boendesegregation och grannskapseffekter presenterats. I denna diskussion har de många olika orsakerna som kan leda till grannskapseffekter belysts. Det är svårt att skilja dem emellan och skilja ut en eller flera som direkt verkande. Det är därigenom en utmaning att hitta en lösning som ger bäst moteffekt till negativa grannskapseffekter på individers framtida livslopp. Slutligen har ett antal utmaningar gällande hur man kan mäta boendesegregation och grannskapseffekter diskuterats. Dessa kommer att belysas i nästa avsnitt under genomgången av forskningsläget.

3. Boendesegregationen över tid och rum

Det verkar finnas en allmän övertygelse om att boendesegregationen i Sverige har ökat markant under det senaste decenniet. I detta kapitel ges en översikt över den forskning som finns tillgänglig över boendesegregationen i Sverige. För att kunna beskriva boendesegregationen i Sverige och specifikt i storstäderna presenteras studier som sätter den i ett internationellt perspektiv. Vidare diskuteras skillnaderna inom Sverige. Därefter presenteras den forskning som diskuterar förändringen i boendesegregation över tid, dvs. om boendesegregationen har ökat eller minskat. En skillnad mellan etnisk och socioekonomisk boendesegregation görs genomgående.

SVERIGE HAR VARKEN LÅG ELLER HÖG BOENDESEGREGATION I ETT INTERNATIONELLT PERSPEKTIV

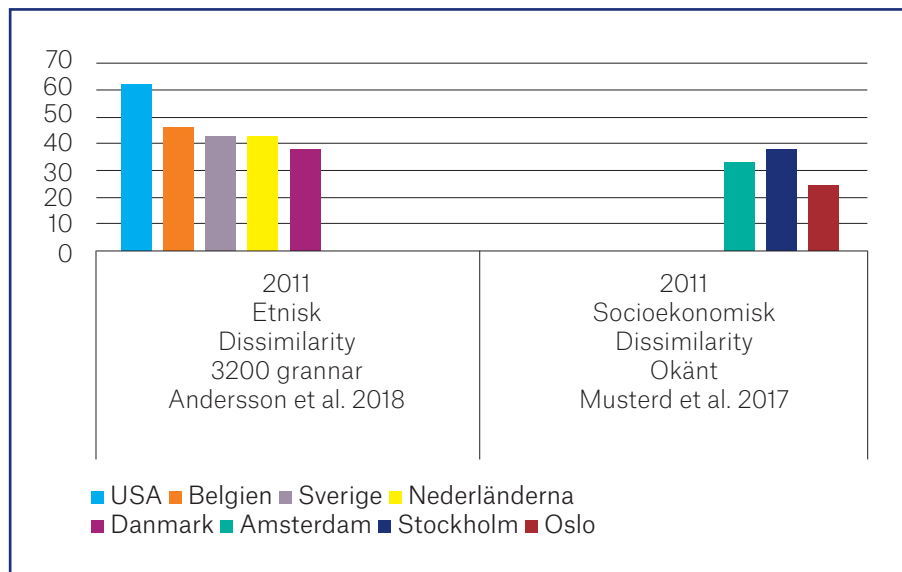
För att kunna bedöma boendesegregationen i Sverige och specifikt i storstäderna finns det anledning att jämföra boendesegregationen i ett internationellt perspektiv.

Det finns en studie som jämfört den **etniska** boendesegregationen mellan länderna Belgien, Danmark, Nederländerna och Sverige med fokus på födda utanför Europa (se Andersson et al. 2018). I denna studie har forskarna kunnat jämföra segregationsnivåerna genom att använda lika stora individbaserade grannskap och skalan genom att studera olika stora grannskap. De visar att det s.k. dissimilaritetsindexet för Sverige är ungefär lika högt som det för Danmark och Nederländerna medan värdet för Belgien är högre, på små grannskapskvarter. Det kan tolkas som att utmaningarna i Sverige är ungefär desamma som i andra nordeuropeiska länder. En bedömning av omfattningen enligt en definition på grad av segregation, exempelvis den av Massey och Dentons (1988), innebär att ingen av länderna präglas av hög eller låg etnisk boendesegregation. I samma projekt, men i en annan studie, jämfördes även den etniska boendesegregationen i länderna med den för svarta i USA. Där framkom att nivåerna i länderna i Europa är avsevärt lägre än den i USA (Andersson et al. 2018), se figur 1. Det ska dock påpekas att statistiken inte är helt jämförbar mellan de studerade länderna i Europa och USA. I länderna i Europa studerades födda utanför Europa och i USA studerades svarta invånare.

I en annan studie jämfördes den **socioekonomiska** boendesegregationen mellan Amsterdam, Oslo och Stockholm med inkomstdata för år 2001 och 2011. Av de tre städerna hade Oslo den lägsta boendesegregationen medan Amsterdam och Stockholm hade ungefär samma nivå på dissimilaritetsindexet. Enligt en definition av värdena på indexet (se Marcinczak et al. 2015) innebär att Stockholms socioekonomiska boendesegregation varken var hög eller låg för de studerade åren.

Sammanfattningsvis sticker varken Sverige eller Stockholm ut i en internationell jämförelse. De präglas inte av en hög men inte heller av en låg etnisk eller socioekonomisk boendesegregation.

FIGUR 1. BOENDESEGREGATIONEN INTERNATIONELLT

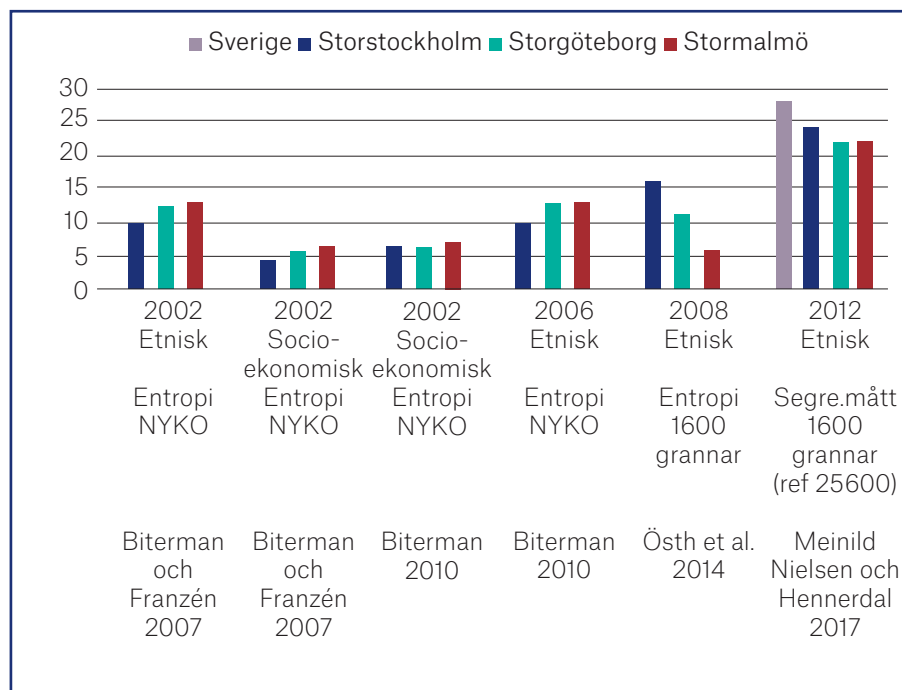

Figur 1. Boendesegregationen i internationell jämförelse efter år, typ av boendesegregation, mätmetod, mätområde samt källa.

MALMÖ STICKER INTE LÄNGRE UT I ETT NATIONELLT PERSPEKTIV

Ett annat sätt att kunna bedöma omfattningen av boendesegregationen kan fås genom att jämföra olika delar av Sverige. Det finns få studier som gör detta specifikt men genom att utläsa olika värden på segregationsindex för olika regioner som anges i studierna kan jämförelser göras. För att beskriva läget "idag" används de studier som har värden efter år 2000 i beskrivningen nedan, se figur 2.

FIGUR 2. BOENDESEGREGATIONEN I SVERIGE

Figur 2. Boendesegregationen i jämförelse inom Sverige efter år, typ av boendesegregation, mätmetod, mätområde samt källa.

Det finns två studier där man kan utläsa skillnader mellan storstadsområdena Stockholm, Göteborg och Malmö (se Biterman 2010; Biterman och Franzén 2007). År 2002 hade Stormalmö högst **etnisk** boendesegregation följt av Storgöteborg och Storstockholm, dvs. Stormalmö hade högst värde på ett entropiindex som mätte segregation mellan inrikes födda, utrikes födda i länder med icke-synliga minoriteter och utrikes födda i länder med synliga minoriteter (Biterman och Franzén 2007). Samma ranking av storstäderna bestod år 2006 för den etniska boendesegregationen (Biterman 2010). Liknande förhållande framträder inte i senare studier. I en studie av Östh et al. (2014) studerades de den etniska boendesegregationen genom ett entropiindex över förhållandet mellan synliga och icke synliga minoriteter bland barn 13-15 år. I jämförelsen mellan storstadskommunerna hade Stockholm högst värde på indexet medan Malmö hade lägst år 2008. Nielsen och Hennerdal (2017) studerade likaså den etniska boendesegregationen men använder en annan typ av segregationsindex och variabeln utrikes/inrikes född. De studerade även boendesegregationen på olika skalnivåer med olika referensområden. I deras studie kan utläsas (förenklat) att alla tre storstadsområdena har lägre segregationsnivåer jämfört med Sverige, på små grannskapsnivåer och med referensområden upp till en småstadsstorlek. I jämförelse mellan storstadsområdena på samma skalor har Stormalmö och Storgöteborg mindre etnisk boendesegregation än Storstockholm år 2012, även om detta förhållande är omvänt för större skalor (observera att i figuren redovisas endast en skala för att möjliggöra en enkel jämförelse av studiernas resultat).

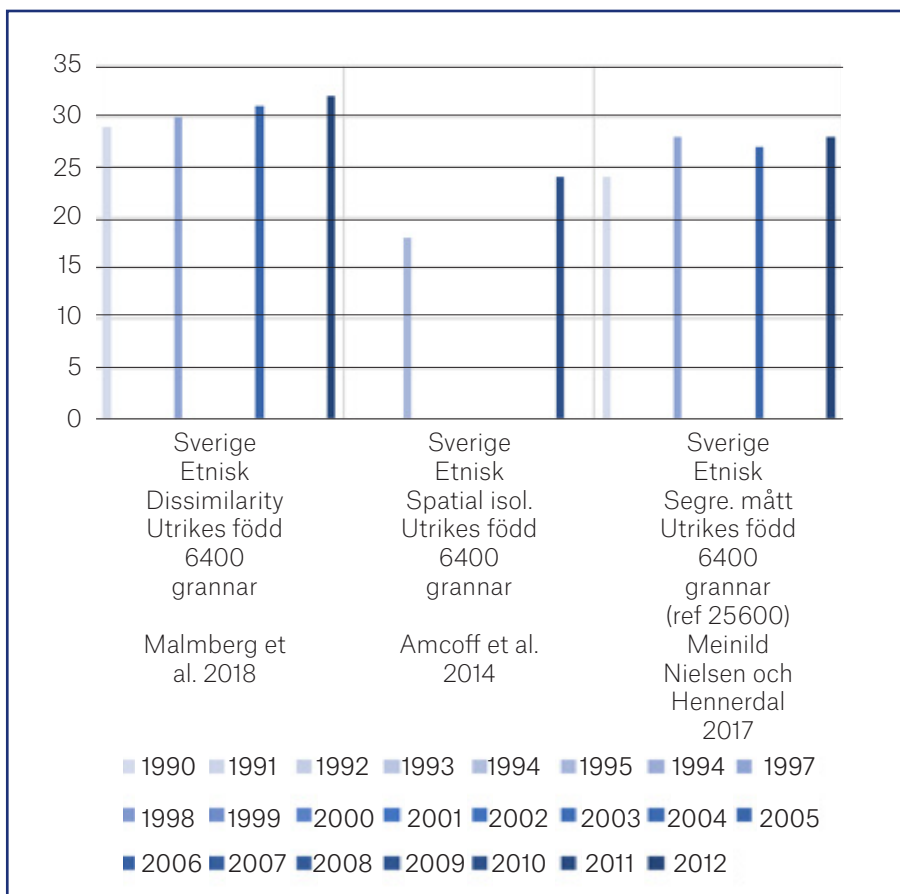
När den **socioekonomiska** boendesegregationen studeras verkar situationen med Malmö som sticker ut framträda för tidigt 2000-tal, exempelvis hade Stormalmö högst värde på ett entropiindex som mätte segregationen mellan hög-, mellan- och låginkomsttagare år 2002 (Biterman och Franzén 2007). Likaså hade Stormalmö högst värde på samma index år 2006 och därigenom den starkaste socioekonomiska boendesegregationen av de tre storstäderna (Biterman 2010). Efter år 2006 vet vi dock mindre om utvecklingen av den socioekonomiska boendesegregationen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den etniska boendesegregationen verkar vara lägre i storstäderna än i Sverige som helhet. Ofta ligger ett stort fokus på storstäderna i den offentliga debatten om boendesegregation. Det kan finnas en poäng i att vidga detta perspektiv till att inkludera flera andra delar av Sverige. Vidare tycks Malmö tidigare ha stuckit ut i en jämförelse mellan storstäderna gällande både den etniska och socioekonomiska boendesegregationen men detta gäller inte längre.

DEN ETNISKA BOENDESEGREGATIONEN ÖKADE PÅ 1990-TALET

En stor fråga som forskare sökt svar på är om boendesegregationen har ökat eller minskat över tid. Ofta hävdas i media och av politiker att den har ökat genom att exempelvis presentera enkel statistik över stadsdelområden. Sådan statistik tar dock inte hänsyn till de många problem som finns med att mäta boendesegregation och som beskrivits i föregående kapitel. Forskningen har under lång tid studerat förändringarna i boendesegregation i Sverige (se figur 3) och främst för storstadsområdena (se figur 4 och 5).

FIGUR 3. ETNISK BOENDESEGREGATION

Figur 3. Den etniska boendesegregationens utveckling i Sverige över tid efter mätmetod, mätgrupp, mätområde samt källa.

När det gäller den etniska boendesegregationen i storstäderna har flera forskare visat att den ökade under 1990-talet. Nordström Skans och Åslund (2009) har visat att den etniska boendesegregationen i storstäderna var relativt stabil fram till år 1990 för att sedan öka under 1990-talet till år 2000. I deras studie använde de SAMS-områden och studerade överexponering av utrikes födda. Liknande resultat får Biterman (2010) även om hon använde ett annat segregationsmått (entropiindex) och andra områden (NYKO-områden). Hon visade att i alla tre storstäderna ökade den etniska boendesegregationen under åren 1990-2000. I en annan studie använder Biterman och Franzén (2007) samma data och metod och visar på detsamma. Vidare har Hårsmån (2006) visat att den etniska boendesegregationen ökade i Stockholms län mellan år 1991-2001 genom att använda segregationsmättet entropiindex och planeringsdistrikt som områden.

Tiden efter år 2000 verkar dock inte den etniska boendesegregationen ha ökat på samma sätt. Studien av Nordström Skans och Åslund (2009) sträcker sig till år 2005 och visar att ökningen planar ut under de första åren på 2000-talet. På samma sätt visar Biterman (2010) att den etniska boendesegregationen är mer eller mindre konstant under åren 2000-2006.

Det ska tilläggas att i dessa studier studeras boendesegregationen på *en* skala. Det finns två undantag som nyligen publicerats. Malmberg, Andersson, Nielsen och Haandrikman (2018) använder individbaserade grannskap och studerar den etniska boendesegregationen på olika skalnivåer för hela Sverige. De visar, likt de andra studierna, att den et-

niska boendesegregationen ökade mellan åren 1990-1997 när de studerar alla utrikes födda eller utrikes födda utanför Europa. Mellan åren 1997-2012 har den etniska boendesegregationen även ökat för gruppen alla utrikes födda (observera att i figurerna redovisas endast en skala för att möjliggöra en enkel jämförelse av studiernas resultat). Omvänt förhållande gäller dock om man studerar utrikes födda utanför Europa. För dessa har boendesegregationen minskat mellan åren 1997-2012. Nielsen och Hennerdal (2017), som använder samma data och metod men andra referensområden för segregationsmättet (som också skiljer sig från tidigare studiers mått), visar på samma vis att den etniska boendesegregationen har ökat i Sverige under 1990-2012 om alla utrikesfödda studeras på små grannskap. Om större grannskap väljs visar de att ökningen planar ut efter 1997.

Nielsen och Hennerdal (2017) visar även hur utvecklingen ser ut för storstäderna. För åren 1990-1997 gäller att den etniska boendesegregationen ökade, som de andra studierna visar. Därefter har ökningen dock mer eller mindre planat ut i Storstockholm, speciellt under åren 2005-2012. Här skiljer sig Göteborg och Malmö storstadsområden från resten av Sverige. I storstadsområdet Malmö minskade till och med den etniska boendesegregationen under 1997-2012 och i storstadsområdet Göteborg var den mer eller mindre konstant.

Sammanfattningsvis kan konstateras att flera studier bekräftar att den etniska boendesegregationen ökade under 1990-talet både i storstäderna och Sverige som helhet. I början på 2000-talet visar dock studier på resultat som tyder på att ökningen planade ut. När det gäller perioden efter 2005 till och med 2012 är det inte lika tydligt mönster. Å ena sidan finns en studie som visar att den etniska boendesegregationen har ökat för Sverige som helhet. Å andra sidan finns en studie som tyder på att den minskat i storstadsområdena i Göteborg och Malmö.

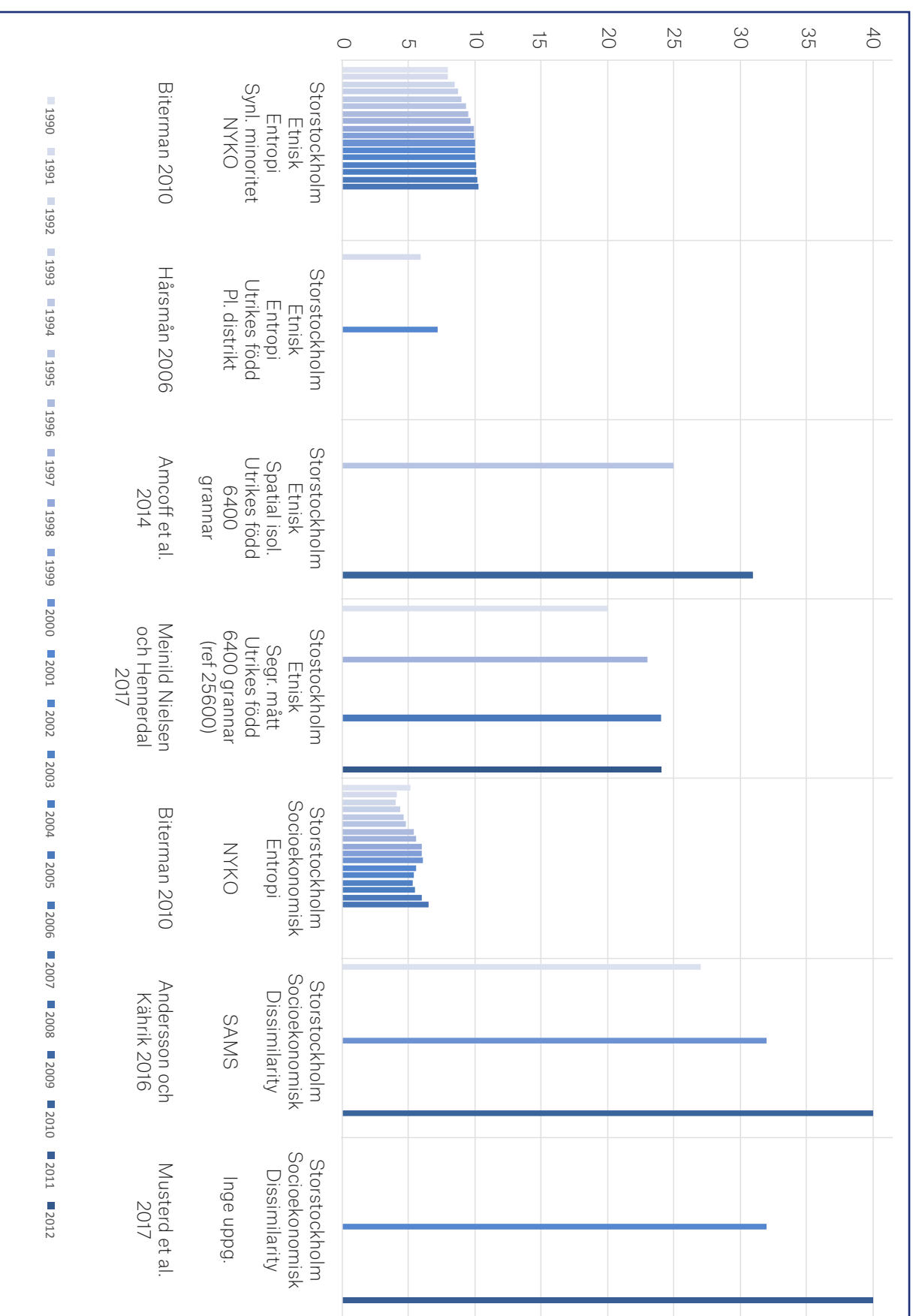
Även om segregationsmåtten visar på en utplaning eller en minskning menar Malmberg, Andersson, Nielsen och Haandrikman (2018) att man inte enbart ska analysera ett segregationsmått. De visar också att sorteringen i grannskapen förändrats över tid så att de områden som hade störst koncentrationer av utrikes födda år 1990 har starkare koncentrationer år 2012. Det innebär att ju fler utrikes födda ett grannskap hade år 1990, desto större ökning av utrikes födda i grannskapet år 2012.

DEN SOCIOEKONOMISKA BOENDESEGREGATIONEN FLUKTUEERAR

Den etniska boendesegregationen är enklare att studera över tid än den socioekonomiska av den anledningen att den socioekonomiska varierar med konjunkturläget, antalet nyanlända och ökade inkomstskillnader. I en lågkonjunktur drabbas de mest resurssvaga i högre grad än de resursstarka. Eftersom de resurssvaga även är koncentrerade till vissa grannskap varierar segregationsmåtten därför med konjunkturen och det kan vara svårt att utläsa ökning över tid om inte ett stort antal år studeras samtidigt.

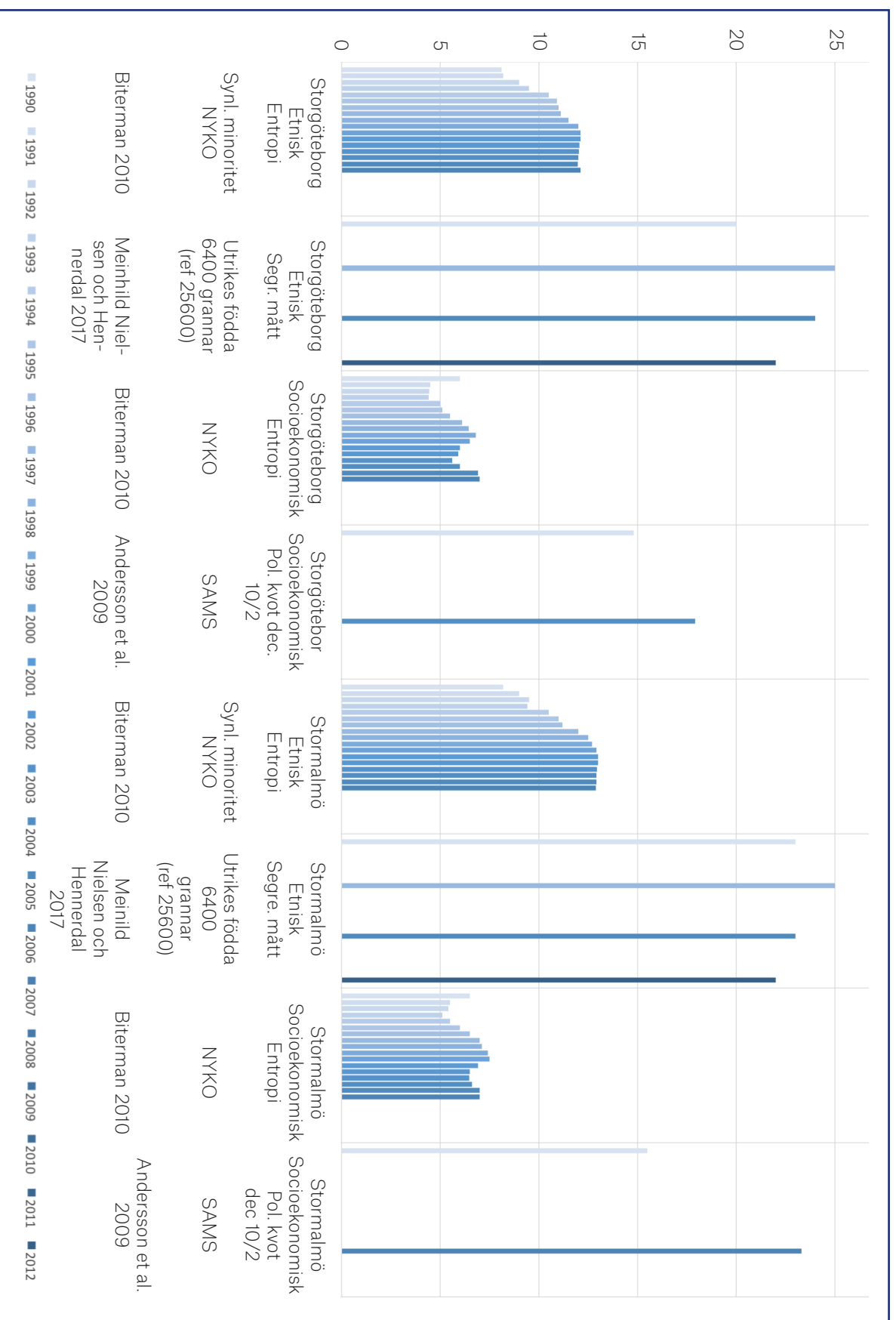
Det finns flera studier som visar att den socioekonomiska boendesegregationen ökat över tid men de studerar endast två eller tre år. Amcoff, Östh, et al. (2014) visar exempelvis på ökade inkomstskillnader mellan

FIGUR 4. BOENDESEGREGATION STORSTOCKHOLM

Figur 4. Boendesegregationens utveckling i Stors tockholm efter typ av segregation, mätmetod, mätgrupp, mätområde, år samt källa. Observera att siffrorna har åter-skapats genom en okulär avläsning av tidigare studier. Vidare varierar definitionen av Stor-Stockholm i de olika studierna. Studien av Nordström Skans och Åslund (2009) är ej inkluderad i sammanställningen.

FIGUR 5. BOENDESEGREGATION STORGÖTEBORG SAMT STORMALMÖ

Figur 5. Boendesegregationens utveckling i Storgöteborg och Stormalmö efter typ av boendesegregation, segregationsmät, mätgrupp, mätområde, år samt källa. Observera att siffrorna har återskapats genom en ökuär avläsning av tidigare studier. Vidare varierar definitionen av storstäderna. Studien av Nordström Skans och Aslund (2009) är ej inkluderad i sammanställningen.

grannskap i Stockholms län mellan år 1995 och år 2010. En annan studie visar likaså på ökade skillnader mellan grannskap mellan åren 1990, 2000 och 2010 för Stockholm med kranskommuner (Andersson och Kährrik 2015). Samma tendenser till ökad polarisering visas för grannskap i Göteborgs LA-region (lokal arbetsmarknadsregion) mellan år 1990 och 2006 (Andersson, Bråmås, och Hogdal 2009) och för grannskap i Malmös LA-region mellan år 1990 och år 2004 (Andersson, Bråmås, och Hogdal 2007).

Det finns endast två studier som studerar förändringen över tid för ett stort antal år för Storstockholm, Storgöteborg och Stormalmö (Biterman 2010; Biterman och Franzén 2007). Båda dessa studier, som använder samma data och metod, visar att segregationsindexet (ett entropiindex baserat på relationen mellan låg, mellan och höginkomsttagare) fluktuerar över tid, till synes med konjunkturläget. Segregationsindexet minskade initialt på 1990-talet för att sedan öka. I början på 2000-talet minskade det igen för att sedan öka igen till år 2006 vilket är studiens slutår (Biterman och Franzén 2007). Det är dock viktigt att se till den långsiktiga ökningen. I den kan en ökande trend utläsas. Det innebär alltså att den socioekonomiska boendesegregationen ökat under den studerade perioden.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det inte är lika lätt att tolka den socioekonomiska boendesegregationens utveckling över tid då den fluktuerar med konjunkturläge. Det finns endast studier som studerar storstäderna. Av dessa studier finns de som endast studerar två eller tre år. Dessa visar konsekvent på en ökad boendesegregation mellan år 1990 och år 2010. Eftersom dessa studier endast studerar några få år är det dock svårt att dra slutsatsen att den socioekonomiska boendesegregationen har ökat. De studier som följer många år över en längre tidsserie visare på en tendens till ökade socioekonomiska boendesegregationsnivåer mellan 1990 till och med 2006.

SAMMANFATTNING

I detta kapitel har en beskrivning av den etniska och socioekonomiska boendesegregationens omfattning i Sverige givits genom att presentera de studier som finns. Detta kan sammanfattas i fyra punkter.

För det första beskrivs studier som visar på omfattningen i jämförelse med situationen i andra länder i Europa. I den framkom att Sverige varken har högst eller lägst nivå av etnisk boendesegregation. Vidare visades att Stockholm inte heller framvisar värden på den socioekonomiska boendesegregationen som utmärker sig i extremvärden. En potentiell slutsats är att de utmaningar som finns i andra länder i Europa även liknar de i Sverige.

För det andra beskrivs studier där jämförelser mellan olika delar av Sverige kunde göras. Där framkom att storstadsområdet Malmö tidigare stuckit ut med högst värden på både den etniska och socioekonomiska boendesegregationen, när storstäderna jämförs, men att detta inte längre gäller. I en jämförelse av den etniska boendesegregationen mellan Sverige som helhet och storstäderna är det dock Sverige som helhet som sticker ut med högre värden.

För det tredje beskrivs studier som belyst utvecklingen av den etniska

boendesegregationen över tid. I dessa drogs slutsatsen att den etniska boendesegregationen i storstäderna såväl som i Sverige som helhet har ökat under 1990-talet. Under 2000-talet visar studierna att mönstret inte är lika enkelt att dra slutsatser utifrån. För Sverige som helhet gäller att det beror på vilka utrikes födda man studerar. Om alla utrikes födda studeras har den etniska boendesegregationen ökat men om utrikes födda utanför Europa studeras har boendesegregationen minskat något. För storstadssområdena gäller att den etniska boendesegregationen har minskat i Malmö medan den planat ut i Stockholm och Göteborg, beroende av skala som boendesegregationen studeras på.

Slutligen beskrivs studier som belyst utvecklingen av den socioekonomiska boendesegregationen över tid. Dessa studier är likaså svårt att dra slutsatser utifrån eftersom den socioekonomiska boendesegregationen fluktuerade med konjunkturläget i Sverige och längre tidsserier är nödvändiga. Få studier kunde lokaliseras med längre tidsserier. En tendens till ökande socioekonomisk boendesegregation kan skönjas i dessa men ingen av studierna beskriver läget efter år 2006.

4. Grannskapseffekter på individers framtid

En stor fråga gällande utvecklingen av boendesegregationen i Sverige är hur den i sin tur påverkar individers framtid? I detta kapitel ges en översikt över den forskning som finns på fältet med fokus på studier av svenska förhållanden. För det första presenteras den forskning som visar hur grannskap kan påverka individers utbildningsnivå. För det andra ges en genomgång av liknande (och ibland samma) studier som studerar relationen mellan grannskap och hur de påverkar individers etablering på arbetsmarknaden. För det tredje ges en specifik översikt över hur grannskap påverkar invandrades framtida livslopp. Genomgående görs en distinktion mellan studier som studerar samband och andra metoder. För att läsaren ska kunna bedöma aktualiteten och trovärdigheten i studierna nämns även studerade årtal och använda metoder. Slutligen diskuteras hur dessa studier ska tolkas: är det verkligen reella grannskapseffekter och hur stora är de i så fall?

GRANNSKAP PÅVERKAR INDIVIDERS FRAMTIDA UTBILDNINGSAUTFALL NEGATIVT

Det finns flera studier av samband som visar att grannskap påverkar individers framtida utbildningsutfall. Dessa visar att grannskap präglade av utsatthet påverkar individers utbildningsutfall negativt. Det ska dock tilläggas att de flesta av dessa är känsliga för selektionsbias (som tidigare beskrivits).

I en studie av Andersson och Subramanian (2006) studerades individer födda år 1974, 1975 och 1976 och de grannskap som individerna var folkbokförda i under 2-3 år av tonåren. Grannskapen mättes genom att använda variabler gällande etnisk (utrikes födda) och socioekonomisk (universitetsutbildade, mottagare av ekonomiskt bistånd och arbetare) struktur. De kunde visa att antalet år i utbildning berodde på grannskapsvariablerna. I en annan studie av Andersson (2004) studerades individer födda 1970 och grannskap under deras tonår fastställdes med avseende på socioekonomiska, demografiska och fysiska variabler. Hon visade att individernas utbildningsnivå berodde på alla typer av grannskap. På liknande sätt studerade Bygren och Szulkin (2010) individer som gick ut grundskolan under år 1995 och de grannskap som de var folkbokförda i 5 år innan. Grannskapen mättes genom att använda variabler som mätte resurssvaga etniska enklaver och resursstarka etniska enklaver (dvs. grannskap med många individer från samma etniska grupp). De visade på ett samband där resursstarka etniska enklaver ledde till högre antal år utbildning medan resurssvaga etniska enklaver genererade lägre antal år i utbildning. Att just etniska enklaver kan ge olika resultat är tydligt i en studie som visat på ett samband mellan uppväxtgrannskap och individers betygsutfall. Brännström (2008) visade att socioekonomiskt utsatta grannskap (mätt som mottagare av ekonomiskt bistånd) påverkade individers betygsutfall negativt. I en annan studie av Brännström och Rojas (2012) studerades individer födda år 1977-1979 och de grannskap som de var folkbokförda

i under åldern 13-15 år. Grannskap klustrades till olika kategorier baserade på inkomst och utrikes födda. De visade att individer som växte upp i grannskap med många låginkomsttagare och många utrikes födda från länder utanför Europa löpte större risk att ha lägre utbildning än de individer som växte upp i välbärgade grannskap med många inrikes födda.

Även om studierna ovan visar på samband är det inte säkert att det betyder kausala samband, dvs. att det faktiskt är förutsättningarna i grannskapen som leder till utfallen. Flera av studierna använder olika knep för att hantera självselektion men de kan inte till fullo kontrollera för selektionsbias. Vidare studerar de alla grannskap på SAMS-områden som kan missa styrkan på grannskapseffekter. Det finns dock några senare studier som till stor del lyckas kringgå dessa problem. Andersson och Malmberg (2015) studerade individer födda 1980 som inte hade flyttat under tonåren (14-18 år). De skapade individbaserade grannskap på olika skalnivåer för både etniska (utrikes födda) och socioekonomiska (mottagare av ekonomiskt bistånd, utbildning, inkomst) variabler. De visade att olika typer av grannskap påverkade utbildningsnivån hos de studerade individerna. Exempelvis visade de att ju mer präglat ett grannskap var av elitvariabler desto högre utbildningsnivå. I en annan studie visade de att grannskap även påverkar beslut i vardagslivet som kan få konsekvenser på framtiden gällande utbildningsnivå (Malmberg, Andersson, och Bergsten 2014). I den studien visade de att föräldrars skolval påverkas mer av de grannskap de bor i än föräldrarnas sociala och etniska bakgrund.

Sammanfattningsvis finns flera studier som visar att uppväxtmiljön i form av grannskap påverkar individers framtida utbildningsutfall. Dessa studier har dock flera svagheter gällande selektion, kausalitet och mätmetoder av grannskap. Två senare studier har till stor del men inte till fullo kunnat gå förbi dessa svagheter och visar fortfarande på effekter av grannskap på individers framtida utbildningsnivå.

GRANNSKAP KAN ÄVEN PÅVERKA INDIVIDERS ARBETSMARKNADSUTFALL

Det finns även många studier av samband som visar på att växa upp i olika slags grannskap påverkar individers framtid på arbetsmarknaden. Dessa studier studerar ofta samband mellan individers uppväxtmiljöer och senare utfall på arbetsmarknaden genom att se till variabler som exempelvis inkomststorlek, beroende av ekonomiskt bistånd och antal dagar i arbetslöshet. De visar att grannskap präglade av utsatthet likaså kan påverka individers framtida arbetsmarknad negativt. Precis som diskuterat ovan är dessa känsliga för selektionsbias.

I den tidigare nämnda studien av Brännström och Rojas (2012) som studerade individer födda 1977-1979 fann de att individerna som växte upp i grannskap präglade av många utrikes födda och låga inkomster också löpte risk att vara längre tid i arbetslöshet och att motta ekonomiskt bistånd under längre tid. I en annan studie av Brännström (2012), som använder samma data som i Brännström och Rojas (2012), kom han fram till samma resultat. Musterd och Andersson (2006) studerade individer registrerade som arbetslösa år 1991 och hur deras arbetslöshet påverkades till år 1999 av olika grannskap. De klassificerade grannskap baserat på andelen arbetslösa och kom fram till att sannolikheten att bli anställd

minskade samtidigt som sannolikheten att förbli arbetslös ökade i mer utsatta områden. På liknande sätt kom Andersson et al. (2007) fram till individers förvärvsinkomster påverkas negativt av grannskap präglade av låga inkomster medan de påverkas positivt av grannskap med många höginkomsttagare. De studerade alla individer registrerade år 1991 och deras kumulativa inkomster under åren 1996-1999. I ytterligare en studie av Andersson och Malmberg (2018) studerades individer födda 1980 och grannskapen som de levde i vid 15 års ålder mättes med avseende på individbaserade grannskap på olika skalnivåer för både etniska (utrikes födda) och socioekonomiska (mottagare av ekonomiskt bistånd, utbildning, inkomst) variabler. De kom fram till att uppväxtgrannskap präglade av starkt beroende av ekonomiskt bistånd ökar risken för individer att vara beroende av ekonomiskt bistånd. På motsatt sätt visade de att uppväxtgrannskap präglade av individer med höga inkomster och hög utbildning gav positiva utslag på inkomsterna. På samma sätt som beskrivits ovan är dessa resultat känsliga för selektionsbias och att dra kausala slutsatser kan vara problematiskt om inte självselektion hanterats i studierna på ett övertygande sätt.

Eftersom det är en stor utmaning med självselektion använder flera andra studier ekonometriska metoder, exempelvis *fixed effects* metoder. Även dessa har, förenklat sammanfattat, kommit fram till att grannskap påverkar individers framtid på arbetsmarknaden. I en studie av Galster et al. (2008) studerade de individer i arbetsför ålder under åren 1991-1999 och fann att grannskap präglade av höginkomsttagare hade positiva marginaeffekter på individers arbetsmarknad (mätt som antal dagar anställda). I en annan studie av Mood (2010) studerades alla hushåll i arbetsför ålder under åren 1990-1999 och fann att grannskap präglade av många beroende av ekonomiskt bistånd ökade tendensen för hushåll att själva ansöka om ekonomiskt bistånd. Det finns även två ekonometriska studier som studerar grannskaps påverkan på individers förvärvsinkomster. I både en studie av Hedman et al. (2015) och en av Hedman och Galster (2013) visas detta. I den förra studerades individers grannskap när de lämnade föräldrahemmet (år 1991) men även de näst följande 17 åren. De kunde visa att individer bosatt i utsatta grannskap (definierade på förvärvsinkomst hos grannar) även hade lägre inkomster över tid. De visade även att dessa effekter var kumulativa, dvs. de nästföljande åren efter individerna lämnat föräldrahemmet påverkade ytterligare. I den senare studien studerades alla individer år 1994 som var i arbetsför ålder år 1994-2006. Även här visade de att bosättning i utsatta grannskap (baserat på förvärvsinkomst hos grannar) också innebar lägre förvärvsinkomster. Det ska tilläggas att en studie ger mer heterogena resultat än de tidigare beskrivna. I en studie av Galster et al. (2007) visar de visserligen att det finns grannskapseffekter i linje med ovan på individers förvärvsinkomster men att de inte är enkelt beskrivna när hänsyn till kön, inkomstgrupp och etnicitet tas.

Slutligen har Urban (2009) i en studie diskuterat vikten av att skilja på grannskap med anseende på om de präglade av många utrikes födda eller socioekonomisk utsatthet. I hennes studie fokuserade hon på individer födda 1974 och mätte olika grannskaps (år 1991) påverkan på deras förvärvsinkomster och risk att vara arbetslös. Hon kunde visa att både

grannskap baserade på inkomst och utrikes födda påverkar individers framtid på arbetsmarknaden men även att grannskap baserade på inkomst har större verkan än utrikes födda.

Sammanfattningsvis kan hävdas att studier i Sverige som studerar grannskapseffekter på individers framtid på arbetsmarknad visar på samma riktning. Både de studier som kan kritiseras för att inte hantera själselektionsbias tillräckligt och de som använder andra metoder visar på samma tendenser på sambandet. Det gäller dock inte för studier som genomförts i länder utanför Sverige (se exempelvis van Ham och Manley 2010; Propper et al. 2007).

GRANNSKAPSEFFEKTER PÅ INVANDRADES FRAMTID KAN VARA BÅDE NEGATIVA OCH POSITIVA

Vikten av grannskapseffekter kan även diskuteras med avseende på olika grupper, specifikt har forskningen varit intresserad av utrikes födda individer som migrerat till Sverige eller barn till de som migrerat till Sverige. Detta fält är av extra intresse eftersom boende (eller uppväxt) i grannskap med flera andra individer från samma land eller etniska grupp kan generera positiva effekter på integrationen på arbetsmarknaden (se föregående kapitel där etniska enklaver beskrivs) och inte bara negativa effekter som beskrivits ovan.

De finns dock flera studier av samband som visar att grannskapseffekterna går i samma riktning som de samband som beskrivits ovan, dvs. att boende i svenskles eller socioekonomiskt utsatta grannskap ger negativa effekter på individers framtid. Wimark et al. (2017) studerade exempelvis utrikes födda som folkbokförts under åren 1995, 2001 och 2007 och som var i arbetsför ålder 4 och 10 år senare. De mätte sannolikheten att vara sysselsatt och storleken på inkomsten och kom fram till att utsatta grannskap (mätt som präglade av låga inkomster och många utrikes födda) gav negativ effekt på båda variablerna (4 och 10 år senare). Grannskap präglade av många högutbildade och hög sysselsättning gav motsatt effekt. På liknande sätt visade Hedberg och Tammaru (2013) att utsatta områden (definierat som utsatta områden av regeringen i Storstadssatsningen) gav negativa förutsättningar för utrikes födda att vara anställda. I deras studie la de fokus på utrikes födda som folkbokförts under år 1993 och som var i arbetsför ålder under de följande 9 åren. De mätte tendens till att vara anställd genom att se till de kumulativa förvärvsinkomsten under hela mätperioden. Det finns även en studie av Åslund et al. (2010) som lyckats överbrygga självselektionsbias genom att studera flyktingar som anlände under åren 1990-1991. I denna studie är självselektion inte ett problem eftersom flyktingarna spriddes ut över alla kommuner över hela Sverige under den perioden. Flyktingarna kunde alltså inte själva välja bostadsort efter sina egna förutsättningar. De visade att utsatta grannskap, dvs. grannskap med få arbetstillfällen och personer i arbetsför ålder inom 5 km från flyktingarnas folkbokföring, också påverkade individernas sannolikhet till att vara anställda negativt (men effekter på inkomsten var inte signifikant).

Andra studier som studerar samband lägger specifikt fokus på etniska enklaver och visar på liknande negativa konsekvenser av etniska enklaver

på individers framtida livslopp. Musterd et al. (2008) studerade exempelvis ett urval av utrikes födda i arbetsför ålder under åren 1999-2002 och hur deras bosättning i etniska enklaver påverkade förvärvsinkomsten. De kom fram till boende i etniska enklaver gav negativa utslag på inkomsten. Grönqvist (2006), som studerar en äldre kohort, visade likaså att barn till utrikes födda påverkades negativt av etniska enklaver. Han studerade individer födda 1967-1976 och sannolikheten att vara arbetslös (och inkomst, varav den senare inte var signifikant). Det finns även studier som visar att samband mellan grannskap och framtida utbildningsnivå råder. I studien ovan av Grönqvist studerade han även sannolikheten att ta studentexamen och visade att etniska enklaver gav lägre sannolikhet för både utrikes födda och barn till utrikes födda. Som nämnts i tidigare avsnitt har Bygren och Szulkin (2010) fått samma resultat gällande barn till utrikes födda.

Det finns även andra studier av grannskapseffekter för utrikes födda som använder andra metoder. Dessa studier visar inte på samma entydiga negativa resultat av etniska enklaver utan tvärtom. I en studie av Andersson et al. (2014) studerades ett urval av utrikes födda och barn till utrikes födda som var i arbetsför ålder under perioden 1991-2006. Grannskap mättes som andelen individer födda i samma land som de studerade individerna. De kom fram till att grannskap präglade av många från samma land gav positiva effekter på individernas inkomster över tid. I en enkätstudie av Klinthäll och Urban (2016) studerades barn till i Turkiet födda föräldrar och hur grannskap med många från samma land påverkade deras etablering på arbetsmarknaden. De fann att barn med föräldrar från Turkiet i större utsträckning använde informella nätverk i sin etablering än barn med föräldrar från Sverige. Slutligen finns det två studier som studerat etniska enklaver men på en grov geografisk nivå, i dessa fall kommunnivå. Det innebär att grannskapen som studeras likställs med kommun. Edin et al. (2003) studerade utrikes födda i åldern 18-55 som folkbokförts i Sverige under åren 1987-1989 och hur deras förvärvsinkomster påverkades av kommuner med många utrikes födda från samma land. De kom fram till att förvärvsinkomsten för utrikes födda med låg utbildning ökade med koncentrationen av individer från samma land. Andersson och Hammarstedt (2011) har också visat en stark koncentration av individer från samma land i kommunen kan ge effekter på tendensen att vara egen företagare. Det visade de genom att studera ett urval av utrikes födda i arbetsför ålder under 2007.

Sammanfattningsvis kan konstateras att grannskapseffekter på invandrades eller barn till invandrades framtida utbildningsnivå och arbetsmarknad kan gå i olika riktningar. Å ena sidan kan bosättning i socioekonomiskt utsatta eller svenskglea grannskap leda till lägre utbildningsnivå och sämre situation på arbetsmarknaden. Å andra sidan kan svenskglea grannskap präglade av många utrikes födda från samma land ge positiva effekter på etableringen på arbetsmarknaden för individer.

ETT OMDISKUTERAT FORSKNINGSFÄLT

Även om de studierna som beskrivits ovan har funnit statistiska samband samt visar vilka variabler i grannskap som påverkar individers framtid innebär det inte att påverkan är omfattande eller sker under alla

förutsättningar. Inom den internationella forskningen finns det skilda idéer om vikten av grannskapseffekter som delar forskningsvärlden i två läger, ett som menar att grannskapseffekter är omfattande (se exempelvis Sampson 2012) och ett som menar att de är så pass oviktiga att fokus endast borde läggas på andra sociala, demografiska och individuella faktorer (se exempelvis Van Ham et al. 2012). Denna fråga är av yttersta vikt för politiker eftersom den förra innebär att policyåtgärder på områdesnivå medan den andra förespråkar en allmän (generellt utbyggd) välfärd. Det finns inte några tydliga svar på denna fråga och även svenska forskare är delade i meningen, vilket beskrivs nedan (se även faktaruta 2 om storheter i grannskapseffekter).

De forskare som menar att grannskapseffekter är av minimal betydelse hänvisar ofta till studier som visar att individuella bakgrundsfaktorer är så pass viktiga för individers framtid att grannskapseffekter blir negligerbara. Det kan handla om att de visar att styrkan av grannskapseffekter är låg eller moderat (se exempelvis Brännström 2012; Brännström och Rojas 2012; Urban 2009). Vissa forskare menar att det kan vara så att studierna som visar på starka grannskapseffekter inte tagit tillräckligt hänsyn till självselektionsbias och om de gjort det skulle grannskapseffekterna försvinna. Brännström (2005, 2004) har också på ett övertygande sätt argumenterat för att allmän välfärd är att föredra genom att studera individer födda år 1953 och visa att under välfärdsstatens mest expansiva era var grannskapseffekterna på individers framtid minimala eller icke-existerande. Även om boendesegregationen i svenska städer har förändrats i karaktär och styrka (se föregående kapitel) är argumentet stabilt.

På andra sidan finns forskare som hävdar att grannskapseffekter är av mer betydande omfattning. De hänvisar ofta till studier där resultaten visar på att grannskapseffekterna är mer än moderata eller så pass betydande att de kan jämföras med individuella bakgrundsfaktorer (se exempelvis Musterd och Andersson 2006; Andersson och Malmberg 2018). Flera forskare menar att orsaken till att studier visat på låga grannskapseffekter är att metoderna som mäter grannskap genom administrativa gränser och på en skalnivå är dåliga och missar styrkan av grannskapseffekterna (se exempelvis Andersson och Malmberg 2015). Även dessa argument är övertygande och har fått stor uppmärksamhet i internationell forskning eftersom Sverige anses vara ett land där den allmänna välfärden är så pass utbyggd att grannskapseffekter inte borde existera överhuvudtaget.

Även om det inte finns någon studie som kan ge entydigt svar i denna fråga, så finns det en central studie som överbryggat schismen mellan de forskare som hävdar att studier av samband lider av självselektionsbias och de som menar att det är ett mindre problem (se Galster och Hedman 2013). I denna studie studerade de män i arbetsför ålder under hela perioden mellan år 1994-2006 och visar genom att använda olika modeller att grannskapseffekter existerar oavsett modell och även när självselektion kontrollerats för. De visar även att grannskapseffekterna är mer substansiella än vad tidigare studier visat. Detta är förstås bara en studie och det är inte helt säkert att den kan generaliseras.

Sammanfattningsvis råder delade meningar om vikten av grannskapseffekter inom forskningen. Å ena sidan finns det forskare som menar att de är svaga vilket innebär att åtgärder för att förbättra individers up-

pväxtvillkor bör fokusera på generella välfärdssatsningar. Å andra sidan finns det forskare som menar att grannskapseffekterna är av hög vikt och att jämföra med individuella bakgrundsfaktorer, som exempelvis kön, födelseland och föräldrars utbildningsnivå. Det innebär att åtgärder även borde riktas till specifika områden som präglas av en hög socioekonomisk och etnisk utsatthet.

SAMMANFATTNING

Det kan verka enkelt att sammanfatta författningens om grannskapseffekter på individers livslopp och fastställa klara och tydliga faktum. I detta kapitel har genomgången visat att forskare delvis är oense och att studier ibland visar på motsägelsefulla resultat. Generellt visar dock forskare på att uppväxtmiljöer präglade av socioekonomisk utsatthet och/eller svenskglehet leder till lägre utbildningsnivå och sämre förutsättningar på arbetsmarknaden. Många (dock inte alla) av dessa studier studerar samband och/eller visar på svaga effekter av grannskap på individers utbildningsnivå eller arbetsmarknadsförutsättning. Dessa studier kan lida av problemet att det är andra variabler än grannskapen som sambandet beror på, exempelvis självselektion. Det skulle då innebära att forskningen ifrågasätts. Är effekterna svaga kan det även leda till att en slutsats dras att generella välfärdåtgärder är viktigare än åtgärder riktade till vissa specifika områden.

Vidare har studier av grannskapseffekter på utrikes födda individers framtid belysts. I denna genomgång har det visats att socioekonomiskt utsatta och/eller svenskglesta grannskap kan få negativa effekter på de invandrades framtid. Forskning som visar på att etniska enklaver kan ge motsatta effekter har även exemplifierats. Det kan verka motsägelsefullt men behöver inte principiellt vara så. Det kan vara så att det sker parallella processer i grannskap. Å ena sidan utsatthet som kommer av en koncentration av andra utsatta i ett grannskap. Å andra sidan styrkan av att få tillgång till nätverk av andra landsmän.

Slutligen ska poängteras att ingen av de ovan nämnda studierna säger något om vad som faktiskt sker i grannskapen, själva mekanismerna som påverkar människor. Som diskuterades i kapitel två finns det flera olika möjliga förklaringar till grannskapseffekter. Studierna i detta avsnitt har endast studerat grannskapsvariabler såsom inkomst- och utbildningsnivå och födelseland. Det är troligt att exempelvis grannskap med många högutbildade även leder till ideal om högre utbildning bland grannarna. Det behöver dock inte alls vara fallet. Det kan i stället vara andra processer som sker i grannskapen. Detta innebär ett dilemma för politiker och tjänstemän som söker ge förslag på åtgärder för att lindra negativa grannskapseffekter då de inte vet vilka förklaringar till grannskapseffekter som är viktigast.

FAKTARUTA 2. HUR MYCKET PÅVERKAR GRANSKAP EGENTLIGEN?

I debatten om hur mycket granskning påverkar individers framtida livslopp används olika metoder för att exemplifiera vikten, till exempel genom att studera variablers oddskvoter för påverkan på utfallsvariabler. Fyra studier som studerar granskningens påverkan på individers inkomst får här fungera som exempel: en där det argumenteras att granskning är av liten vikt, en där det argumenteras för att granskning är av större vikt (genom en annan granskningmetod) och en som visar på ännu större vikt (genom att använda andra modeller) och slutligen en rapport som använder resultaten från den experimentella studien från USA och ger exempel på samhällsvinster.

I den första studien av Urban (2009) studeras alla individer födda 1974-1975 och boende i Stockholms län. Granskningen som antas påverka mäts år 1991 med avseende på hur präglade de är av utrikes födda och inkomstnivå på *SAMS-nivå*. Utfallsvariablerna är sannolikheten att vara arbetslös eller tillhöra kategorin av befolkningen som tjänar mindre än 50 % av medianinkomsten år 1999. Hon kommer fram till att 1 % av variationen i sannolikheten att vara arbetslös kan förklaras av granskningens variabler och 2,4 % av variationen i sannolikheten att tillhöra befolkningen under 50 % av medianinkomsten kan förklaras av granskningens variabler. Det kan anses vara en liten del eftersom de resterande 99 % respektive 97,6 % förklaras av annat.

I den andra studien av Andersson och Malmberg (2018) studeras alla individer födda 1980 i hela Sverige. Granskning mäts år 1995 med avseende på inkomst, födelseort, beroende av ekonomiskt bistånd mfl. på *individnivå på olika skalar*. Utfallsvariablerna är sannolikheten att vara beroende av ekonomiskt bistånd eller att tillhöra en viss inkomstgrupp. De visar att kvinnor som bott i elitområden har nära 20 % högre sannolikhet att tillhöra den del av befolkningen som tjänar mer än medianen (tillhöra den 75 inkomstpercentilen). De visar även att män som vuxit upp i granskning med många beroende av ekonomiskt bistånd har nära 10 % högre sannolikhet att vara beroende av ekonomiskt bistånd. Det är att jämföra med individvariabeln föräldrars disponibla inkomst (12 %) men inte lika stor som vikten av föräldrars beroende av ekonomiskt bistånd (98 %). Val av *mätområde* påverkar alltså resultaten och i denna studie tilldelas granskningseffekter större vikt.

I den tredje studien av Galster och Hedman (2013) jämförs olika modeller i studien av alla män 25-49 år boende i Stockholms län under år 1994. Granskning mäts under alla mätåren med avseende på inkomstnivå. Utfallsvariabeln är inkomstnivå. De visar genom tvärsnittsmetoden (som båda studierna ovan är exempel på) att en standardavvikelse högre andel låginkomsttagare motsvarar nära 20 % lägre inkomst, dvs. ökar boendesegregationen innebär det att individerna som bor i låginkomstområden får 20 % lägre inkomster i framtiden. Vidare visar de att den modell som är bäst i avseende på att ta hänsyn till självselektion och endogenitet ger dubbelt så hög påverkan i jämförelse med tvärsnittmodellen. Denna modell visar alltså att granskningseffekterna är dubbelt så stora som tidigare studier visat, om resultaten är generaliserbara.

Det fjärde exemplet är ett räkneexempel på samhällsvinster som Fölster (2017) gör på basis av resultaten från den amerikanska studien av Chetty et al. (2016). Genom att anta att samma förhållanden råder i utsatta granskning i Sverige och USA gör han en beräkning på hur stor samhällsvinsten skulle vara om en småbarnsfamilj ges möjligheten att flytta till ett mindre utsatt område eller om områdesbaserade policyåtgärder sker i det utsatta området. Han visar detta skulle innebära att offentliga finanser stärks långsiktigt med ungefär 3 miljoner kronor medan kostnaden för policyåtgärderna endast skulle vara 1,3 miljoner.

5. Avslutande diskussion

Framgångslandet Sverige med låg boendesegregation i internationell jämförelse har blivit till skräckexemplet Sverige med förorter som brinner i internationella såväl som nationella debatter. Denna rapport tog avstamp i dessa polemiska beskrivningar av Sverige för att kunna se vilka belägg som finns för detta inom forskningen. I rapporten har en översikt över den aktuella forskningen om boendesegregationens orsaker, omfattning och konsekvenser för individer med fokus på förhållanden i Sverige presenterats. Genomgående har flera ämnen belysts som kan fungera som underlag för diskussioner om framtida bostadspolitik såväl som debatter om boendesegregationens omfattning.

En första källa för diskussion kan ligga i orsakerna till boendesegregation i motsats till orsakerna till grannskapseffekter. Denna diskussion är av vikt eftersom en del politiker menar boendesegregationen behöver "brytas". Om de med det menar att det är processen boendesegregationen som ska riktas åtgärder emot behövs fokus läggas på orsakerna till boendesegregationen. I genomgången har dessa beskrivits och det har visats att de kan handla om både strukturella processer utanför grannskapet och individers flyttningsmönster. Individers flyttningsmönster är svåra att styra men det finns möjligheter genom exempelvis samhällsplanering. Om de i stället menar att det är processerna som leder till *grannskapseffekter* som är fokus för diskussion behövs andra åtgärder. Då kan det handla om områdesspecifika åtgärder i grannskap. Det kan dock finnas flera olika parallella processer i grannskap, inte bara sådana som leder till negativa effekter på individers framtid. Det är svårt att fastställa vilka av dessa processer som är direkt verkande av den aktuella forskningen.

En andra källa till debatt kan vara boendesegregationens omfattning i olika delar av Sverige. I debatten ligger ofta fokus på storstäderna men i denna sammanställning har visats att storstäderna generellt uppvisar lägre etniska segregationsnivåer än Sverige som helhet. Det tyder på att utmaningarna inte bara är lokaliserade till storstäderna utan likaså till flera andra städer. Vidare kan det vara viktigt att påpeka att den situation som tidigare gällt där Sverige kunde uppvisa låga segregationsnivåer numera är tydligt förändrad. Städer i Sverige ställs inför samma utmaningar som övriga Nordeuropa, även om det inte är tal om att Sverige sticker ut i negativ bemärkelse.

En tredje källa till diskussion kan vara hur bevisen för existerande grannskapseffekter ska tolkas. Inom forskningen råder delade åsikter om hur omfattande grannskapseffekter är. Å ena sidan finns de som menar (och visat) att andra demografiska och socioekonomiska bakgrundsfaktorer är viktigare och att grannskapseffekter är negligerbara. Å andra sidan finns de som menar (och har visat) att det är tal om omfattande grannskapseffekter genom att använda nya metoder. Detta är viktigt eftersom de förra förordar generella välfärdssatsningar medan de senare ser specifika områdesåtgärder som lösning på situationen. En viktig poäng i debatten av Andersson och Malmberg (2018) är dock att ju mer utsatt ett grannskap är desto större effekter på individernas livslopp. Det innebär alltså att även om grannskapseffekterna generellt är små så är gapet mellan negativa effekter för individer i utsatta grannskapen stort jämfört med motsvarande positiva effekt i ett resursstarkt område.

Generellt kan fastställas av forskningsöversikten att vi vet relativt mycket om boendesegregationen som varit tidigare. Vi vet däremot mindre om hur situationen ser ut idag. Av naturliga skäl, studerar forskare förhållanden som gäller flera år tillbaka. Grannskapseffekter studeras exempelvis när individerna är vuxna och slutsatser dras om en uppväxtmiljö som gällde när de var tonåringar. Det är inte säkert att de förhållandena som rådde när de var tonåringar gäller idag. Polisen (2017) menar exempelvis i sin senaste rapport om utsatta områden att situationen förvärrats under de senaste åren i utsatta områden. Eftersom detta är en ny företeelse vet vi inte hur processerna i dessa miljöer kommer att påverka individer som växer upp där i framtiden.

Av forskningsöversikten framgår också att vi vet mindre om den socioekonomiska boendesegregationen efter år 2006 och den etniska boendesegregationen efter år 2012. En granskning som tidningen Dagens Samhälle (2016) gjort visar exempelvis att den etniska boendesegregationen ökat i 199 av Sveriges kommuner under åren 2005-2015 (men även att den mer eller mindre varit konstant i de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö). Vi har även sett att antalet flyktingar till Sverige ökade markant under år 2015. Hur de som beviljas flyktingstatus kommer att fördela sig över olika grannskap i framtiden (då etableringsuppdraget upphör) är oklart i nuläget och det är troligt att detta är en utmaning om det fortsätter att vara svårt att etablera sig på bostadsmarknaden för nyanlända (se Boverket 2015).

Sammanfattningsvis finns det flera frågor som denna forskningsöversikt inte ger svar på, som ovan exemplifierar. Det blir upp till andra att bedöma hur detta ska tolkas och vilka slutsatser som ska dras.

Referenser

- Amcoff, J. 2012. Hur bra fungerar SAMS-områdena i studier av grannskapseffekter? En studie av SAMS-områdenas homogenitet. *Socialvetenskaplig tidskrift* 19 (2):93-115.
- Amcoff, J., J. Östh, T. Niedomysl, R. Engkvist, och U. Moberg. 2014. *Segregation i Stockholmsregionen: Kartläggning med EquiPop. Befolkningsprognos 2014-2023/45*. Stockholm: Demografisk rapport 2014:09, Stockholms läns landsting.
- Andersson, E., och U. Fransson. 2008. Från Babylon och Chicago till Fittja. In *Den delade staden*, ed. L. Magnusson Turner, 85-118. Umeå: Boréa bokförlag.
- Andersson, E., och S. V. Subramanian. 2006. Explorations of neighbourhood and educational outcomes for young Swedes. *Urban Studies* 43 (11):2013-2025.
- Andersson, E. K. 2004. From valley of sadness to hill of happiness: the significance of surroundings for socioeconomic career. *Urban Studies* 41 (3):641-659.
- Andersson, E. K., och B. Malmberg. 2015. Contextual effects on educational attainment in individualised, scalable neighbourhoods: Differences across gender and social class. *Urban Studies* 52 (12):2117-2133.
- Andersson, E. K., och B. Malmberg. 2018. Segregation and the effects of adolescent residential context on poverty risks and early income career: A study of the Swedish 1980 cohort. *Urban Studies* 55 (2):365-383.
- Andersson, E. K., B. Malmberg, R. Costa, B. Sletjes, M. J. Stonawski, och H. A. de Valk. 2018. A comparative study of segregation patterns in Belgium, Denmark, the Netherlands and Sweden: Neighbourhood concentration and representation of non-European migrants. *European Journal of Population*:1-25.
- Andersson, L., och M. Hammarstedt. 2011. Ethnic enclaves, networks and self-employment among Middle Eastern immigrants in Sweden. *International Migration* 53 (6):27-40.
- Andersson, L.-F. 2018. *Bostadsmarknaden - Hushållens, företagens och politikens utmaningar*. Stockholm: Delegation Bostad 2030, Rapport 1.
- Andersson, R. 2006. 'Breaking segregation' - Rhetorical construct or effective policy? The case of the Metropolitan Development Initiative in Sweden. *Urban Studies* 43 (4):787-799.
- Andersson, R. 2008. Skapandet av svenskglea områden. In *Den delade staden*, ed. L. Magnusson Turner. Umeå: Boréa bokförlag.
- Andersson, R., Å. Bråmås, och J. Hogdal. 2007. *Segregationens dynamik och planeringens möjligheter: en studie av bostadsmarknad och flyttningar i Malmöregionen*. Malmö: Stadskontoret, Malmö stad.
- Andersson, R., Å. Bråmås, och J. Hogdal. 2009. *Fattiga och rika-segregerad stad: Flyttningar och segregationens dynamik i Göteborg 1990-2006*. Göteborg: Göteborg Stad.
- Andersson, R., och A. Kährik. 2015. Widening gaps: segregation dynamics during two decades of economic and institutional change in Stockholm. In *Socio-Economic Segregation in European Capital Cities. East meets West.*, eds. T. Tammaru, S. Marcińczak, M. Van Ham och S. Musterd, 110-131. New York: Routledge.

- Andersson, R., och S. Musterd. 2010. What scale matters? Exploring the relationships between individuals' social position, neighbourhood context and the scale of neighbourhood. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography* 92 (1):23-43.
- Andersson, R., S. Musterd, och G. Galster. 2014. Neighbourhood ethnic composition and employment effects on immigrant incomes. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 40 (5):710-736.
- Andersson, R., S. Musterd, G. Galster, och T. M. Kauppinen. 2007. What Mix Matters? Exploring the relationships between individuals' incomes and different measures of their neighbourhood context. *Housing Studies* 22 (5):637-660.
- Bitterman, D. 2010. Segregationsutveckling i storstadsregioner. In *Social rapport 2010*, ed. Socialstyrelsen, 177-195. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Bitterman, D., och E. Franzén. 2007. Residential segregation (chapter 6). *International Journal of Social Welfare* 16 (s1):127-162.
- Boverket. 2015. Boendesituationen för nyanlända: Slutrapport [Housing situation for newly arrived: Final report]. Karlskrona: Boverket [The Swedish National Board of Housing, Building and Planning]: Rapport 2015:40.
- Brännström, L. 2004. Poor places, poor prospects? Counterfactual models of neighbourhood effects on social exclusion in Stockholm, Sweden. *Urban Studies* 41 (13):2515-2537.
- Brännström, L. 2005. Does neighbourhood origin matter? A longitudinal multilevel assessment of neighbourhood effects on income and receipt of social assistance in a Stockholm birth cohort. *Housing, Theory and Society* 22 (4):169-195.
- Brännström, L. 2008. Making their mark: The effects of neighbourhood and upper secondary school on educational achievement. *European Sociological Review* 24 (4):463-478.
- Brännström, L. 2012. Neighbourhood effects on young people's future living conditions: Longitudinal findings from Sweden. *International Journal of Social Welfare* 21 (4):325-337.
- Brännström, L., och Y. Rojas. 2012. Rethinking the long-term consequences of growing up in a disadvantaged neighbourhood: Lessons from Sweden. *Housing Studies* 27 (6):729-747.
- Bråmås, Å. 2006. 'White Flight'? The Production and Reproduction of Immigrant Concentration Areas in Swedish Cities, 1990-2000. *Urban Studies* 43 (7):1127-1146.
- Bråmås, Å. 2007. *Etnisk diskriminering på bostadsmarknaden-en forskningsöversikt*. Uppsala: Institutet för bostads-och urbanforskning, Arbetsrapport No. 55.
- Bråmås, Å., R. Andersson, och D. Solid. 2006. *Bostadsmarknadens institutioner och grindvakter i den etniskt segmenterade staden - Exemplet Stockholm och Uppsala: Bilaga till Rapport Integration 2005*. Norrköping: Integrationsverket.
- Bygren, M., och R. Szulkin. 2010. Ethnic environment during childhood and the educational attainment of immigrant children in Sweden. *Social Forces* 88 (3):1305-1329.
- Chetty, R., N. Hendren, och L. F. Katz. 2016. The effects of exposure to better neighborhoods on children: New evidence from the moving to

- opportunity experiment. *American Economic Review* 106 (4):855-902.
- Edin, P.-A., P. Fredriksson, och O. Åslund. 2003. Ethnic enclaves and the economic success of immigrants - Evidence from a natural experiment. *The Quarterly Journal of Economics* 118 (1):329-357.
- Fölster, S. 2017. *Den inkluderande staden: Stadsutveckling i kommuners gränstrakter med exemplet Järva Storstad*. Stockholm: BoD-Books on Demand.
- Galster, G. 2007. Neighbourhood social mix as a goal of housing policy: A theoretical analysis. *International Journal of Housing Policy* 7 (1):19-43.
- Galster, G. 2012. The mechanism (s) of neighbourhood effects: Theory, evidence, and policy implications. In *Neighbourhood Effects Research: New Perspectives*, eds. M. van Ham, D. Manley, N. Bailey, L. Simpson och D. Maclennan, 23-56. Netherlands: Springer.
- Galster, G., R. Andersson, S. Musterd, och T. M. Kauppinen. 2008. Does neighborhood income mix affect earnings of adults? New evidence from Sweden. *Journal of Urban Economics* 63 (3):858-870.
- Galster, G., och L. Hedman. 2013. Measuring neighbourhood effects non-experimentally: How much do alternative methods matter? *Housing Studies* 28 (3):473-498.
- Grönqvist, H. 2006. Ethnic enclaves and the attainments of immigrant children. *European Sociological Review* 22 (4):369-382.
- Górczyńska, M. 2017. Social and housing tenure mix in Paris intra-muros, 1990–2010. *Housing Studies* 32 (4):385-410.
- Hansen, H. K., och T. Niedomysl. 2009. Migration of the creative class: evidence from Sweden. *Journal of Economic Geography* 9 (2):191-206.
- Hedberg, C., och T. Tammaru. 2013. 'Neighbourhood Effects' and 'City Effects': The entry of newly arrived immigrants into the labour market. *Urban Studies* 50 (6):1165-1182.
- Hedman, L. 2011. The impact of residential mobility on measurements of neighbourhood effects. *Housing Studies* 26 (04):501-519.
- Hedman, L., och G. Galster. 2013. Neighbourhood income sorting and the effects of neighbourhood income mix on income: a holistic empirical exploration. *Urban Studies* 50 (1):107-127.
- Hedman, L., D. Manley, M. van Ham, och J. Östh. 2015. Cumulative exposure to disadvantage and the intergenerational transmission of neighbourhood effects. *Journal of Economic Geography* 15 (1):195-215.
- Hedman, L., och M. van Ham. 2012. Understanding neighbourhood effects: Selection bias and residential mobility. In *Neighbourhood Effects Research: New Perspectives*, eds. M. van Ham, D. Manley, N. Bailey, L. Simpson och D. Maclennan, 79-99. Netherlands: Springer.
- Hennerdal, P., och M. M. Nielsen. 2017. A multiscalar approach for identifying clusters and segregation patterns that avoids the modifiable areal unit problem. *Annals of the American Association of Geographers* 107 (3):555-574.
- Holmqvist, E., och Z. Bergsten. 2009. Swedish social mix policy: a general policy without an explicit ethnic focus. *Journal of Housing and the Built Environment* 24 (4):477-490.
- Hårsman, B. 2006. Ethnic diversity and spatial segregation in the Stockholm region. *Urban Studies* 43 (8):1341-1364.

- Integrationsverket. 2006. *Upplevelser av etnisk diskriminering hos utrikes födda personer i Sverige 2005: Första delrapporten från diskrimineringsundersökningen* 2006. Norrköping: Integrationsverket.
- Klinthäll, M., och S. Urban. 2016. The strength of ethnic ties: Routes into the labour market in spaces of segregation. *Urban Studies* 53 (1):3-16.
- Knox, P. L., och S. Pinch. 2006. *Urban Social Geography: An Introduction*. New York: Pearson Education.
- Livingston, M., A. Kearns, och N. Bailey. 2013. Delivering mixed communities: the relationship between housing tenure mix and social mix in England's neighbourhoods. *Housing Studies* 28 (7):1056-1080.
- Malmberg, B., E. K. Andersson, och Z. Bergsten. 2014. Composite geographical context and school choice attitudes in Sweden: A study based on individually defined, scalable neighborhoods. *Annals of the Association of American Geographers* 104 (4):869-888.
- Malmberg, B., E. K. Andersson, M. M. Nielsen, och K. Haandrikman. 2018. Residential segregation of European and non-European migrants in Sweden: 1990-2012. *European Journal of Population* 2018 (A-head-of-print):1-25.
- Marcińczak, S., T. Tammaru, J. Novák, M. Gentile, Z. Kovács, J. Temelová, V. Valatka, A. Kährlik, och B. Szabó. 2015. Patterns of socioeconomic segregation in the capital cities of fast-track reforming post-socialist countries. *Annals of the Association of American Geographers* 105 (1):183-202.
- Massey, D. S., och N. A. Denton. 1988. The dimensions of residential segregation. *Social forces* 67 (2):281-315.
- Molina, I. 2005. 4 Rasifiering - Ett teoretiskt perspektiv i analysen av diskriminering i Sverige. In *Bortom Vi och Dom - Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*, eds. P. de los Reyes och M. Kamali, 95-112. Stockholm: Statens offentliga utredningar, SOU 2005:41.
- Mood, C. 2010. Neighborhood social influence and welfare receipt in Sweden: A panel data analysis. *Social forces* 88 (3):1331-1356.
- Musterd, S., och R. Andersson. 2005. Housing mix, social mix, and social opportunities. *Urban Affairs Review* 40 (6):761-790.
- Musterd, S., och R. Andersson. 2006. Employment, social mobility and neighbourhood effects: the case of Sweden. *International Journal of Urban and Regional Research* 30 (1):120-140.
- Musterd, S., R. Andersson, G. Galster, och T. M. Kauppinen. 2008. Are immigrants' earnings influenced by the characteristics of their neighbours? *Environment and Planning A* 40 (4):785-805.
- Musterd, S., och R. Van Kempen. 2007. Trapped or on the springboard? Housing careers in large housing estates in European cities. *Journal of Urban Affairs* 29 (3):311-329.
- Nielsen, M. M., och P. Hennerdal. 2017. Changes in the residential segregation of immigrants in Sweden from 1990 to 2012: Using a multi-scalar segregation measure that accounts for the modifiable areal unit problem. *Applied Geography* 87:73-84.

- Nordström Skans, O., och O. Åslund. 2009. *SNS Välfärdsrapport 2009: Segregationen i storstäderna*. Stockholm: Studieförbundet Näringsliv och Samhälle.
- Openshaw, S. 1984. *The Modifiable Areal Unit Problem*. Norwich: Concepts and techniques in modern geography, vol. 38, GeoBooks.
- Polisen. 2017. *Utsatta områden - Social ordning, kriminell struktur och utmaningar för polisen*. Stockholm: Polisens nationella operativa avdelning.
- Propper, C., S. Burgess, A. Bolster, G. Leckie, K. Jones, och R. Johnston. 2007. The impact of neighbourhood on the income and mental health of British social renters. *Urban Studies* 44 (2):393-415.
- Research, D. S. 2016. *Här ökade segregationen mest – Dagens Samhälle granskar*. Stockholm: Dagens Samhälle, 2016-05-12.
- Sampson, R. J. 2012. *Great American City: Chicago and the Enduring Neighborhood Effect*. Chicago: University of Chicago Press.
- Scarpa, S. 2015. The impact of income inequality on economic residential segregation: The case of Malmö, 1991–2010. *Urban Studies* 52 (5):906-922.
- Scarpa, S. 2016. Looking beyond the neighbourhood: income inequality and residential segregation in Swedish metropolitan areas, 1991–2010. *Urban geography* 37 (7):963-984.
- Urban, S. 2009. Is the neighbourhood effect an economic or an immigrant issue? A study of the importance of the childhood neighbourhood for future integration into the labour market. *Urban Studies* 46 (3):583-603.
- Urban, S. 2018. *Integration och grannskap: Hur kan staden hålla samman?* Lund: Studentlitteratur.
- van Ham, M., och D. Manley. 2010. The effect of neighbourhood housing tenure mix on labour market outcomes: a longitudinal investigation of neighbourhood effects. *Journal of Economic Geography* 10 (2):257-282.
- Van Ham, M., D. Manley, N. Bailey, L. Simpson, och D. Maclennan. 2012. Neighbourhood effects research: New perspectives. In *Neighbourhood effects research: New perspectives*, 1-21: Springer.
- Wimark, T. 2014. Is it really tolerance? Expanding the knowledge about diversity for the Creative Class. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie* 105 (1):46-63.
- Wimark, T., M. M. Nielsen, och K. Haandrikman. 2017. *Boende och integration: Samband mellan invandrades initiala bosättning och deras samsättning och inkomst*. Stockholm: Kulturgeografiskt seminarium 2017:2, Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet.
- Åslund, O., J. Östh, och Y. Zenou. 2010. How important is access to jobs? Old question—improved answer. *Journal of Economic Geography* 10 (3):389-422.
- Östh, J., W. A. V. Clark, och B. Malmberg. 2015. Measuring the scale of segregation using k-nearest neighbor aggregates. *Geographical Analysis* 47 (1):34-49.
- Östh, J., B. Malmberg, och E. K. Andersson. 2014. Analysing segregation with individualized neighbourhoods defined by population size. In *Social-spatial segregation Concepts: processes and outcomes*, eds. C. D. Lloyd, I. G. Shuttleworth och D. W. Wong, 135-162. Bristol: Policy Press.

